Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч.-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советан Министрий Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 4 (4485). ШИНАРДИ, 9 январь, 1968 шу Мах 2 кап.

ПЯТИЛЕТКА — ХАНАЛ ХЬАЛХА

•

В. И. Ленина 100 шу дизара накъадолхаш

ІАЙ ФЕРМАШКА

Ше шера план хамал хьалха кхочушйина гІертаж хьинар айденна болх беш ю республика хьайбаш лелийерш. Укх шера пачхьалкхенга 25 эзар тонн дулх 78 эзар тонн шуран йохка езаш ю уж.

Из бехктокхаме декхар кхочушдеш вІаштІехьдаред, нагахь санна хІора колхоз, совхоз, ферме хьайбаш дерриг ІалгарадоахІ, цар продуктивность лакхйаьккхе.

Дукхахчу колхозий, совхозий, фермий болхлоша кердача шера хьалхарча деношка дена тІаргІертта къахьег махуллы дукхагІа шура якахара, цунга дІалоар лелира, хьайбаш дика гІулакх а дела Іалгарадахара, цхьанхха из къаставйтам дерригиа Іаьсий хьалхехара.

Суьжелонски районе дика довзаш да дени белхе КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, Министрий Совета, ВЦСПС байракх ехнача ХІХ-ча партсъезда цІерагІча колхоза хьайбаш лелаорий гІулакхаш. ДІалахача шера пачхьалкхенга планал совгІа дукха шура, дулх деххар цар. Племенной болх нийса оттабарх, доахана зоотехнически боккъонашна дІеладеххара гІулакх дарах вІаштІехьдоал цар цу тайпара доккхий толамаш дахе.

ХІана, Іана замалахь а лоллуш ю хьайбай продуктивность. Доахана хан-ханнахьа доакъар дула, хий меладу, уж чудоахка помещенеш цІена а дІайха е л.

Пятилетка кхоалгІча шера план кхочушъяра хІанзе а хила вардагІбьяниеб Грозненски районера «Горячеисточненски» совхоза, Шелаь района Ленина цІерагІча, Советски района Орджоникидзе цІерагІча колхозий, дукхахчу кхыча боахамий хьайбаш лелаерш, специалисташ. Цига дика ду леттачен лахка доаленачен доахана эца гІулакх, уж дика кхоаб. Партийни организацеша хІара дента къовсам доттабу хьайбаш лелаеранта юкъе социалистически ахь йоржарара, хьалхалаттарий опыт шерра дІайоаш, шура дукхагІа яккхара, цунга дІалелар лохкара фермий болхлой оарцагІбоах.

Оалаш да «шура Іатта мерта бехье доала», аьле. Из кхета а деш хьалхалаттача боахамашка, фермашка дика пайда эц довкъарах, из хьуржит а деш тел. Дукхача моттигашка хьайбаша дикагІа дуаргіолча тайпара наг а йоаккхаш. Іалкарда кийч а деш тел доакъар, хан-ханнахьа хьатІаккхухь барда, жом.

Цхьабакъда, миттагІа гІулакх дац доахана массанахьа а. Цхьайолча колхозашкен совхозашкен ханнахьа ла хІана лац, хий мелаш, уж чудоахка моттигаш шийла я. Цудухьа кІезигну шура ц. Масала, хьайбаш чудетта кхийн хІана а-мух чухьеклаш, кизгаш доакаш, догІа чудоагІаш да Наьсаран района Яндарерча отделене ферме.

Іаи замалахьа шура паьхь сагина лохъаьй Шелаь района «Джалка» совхоза кхоалагІча шурий ферме а. Цун керттера бахьан да рационан тІа вІаладаьча тайпара доакъар хьайбашта дІа ца кхачийтар. Доха а ферме къахьегаша дисциплина. Ханнахьа доахана кІалхара кхе дІадалехад, из дІаараккахь транспортераш болладе а.

Цу тайпара хьал да кхычахьа а. Цудухьа фермий кулгалхоша, специалисташа цІенхаштта терхаш тІабахийта беза укх шера хьалхарча деношка дена пачхьалкхен план кхочушъяра, доахан дерригІа Іалгарадахара. Даим йоакхо е оза хьайбаш дерригІа кхабара, царна ханнахьа хий моладе, вІалхьарцар хувца, дІадулла хІама дикагІа дуаргдолча тайпара кийчле деза, хІара ферме хила беза мел эша барда, жом.

Шаьхха а хицалийта йиш яц пачхьалкхен план кхочушъяра а хьайбай продуктивность дІахо лакхъяра а эггара леархІаметгІардар доахан тип да долийташ Іалгарадахар долга. Боахамий кулгалхоша, партийни организацеша, фермий болхлоша массаза а гІаьожам доттабе беза доакъар доа а ца дайташ, цунна кхом а беш телара. Ардаьа мел латта дерригіа доакъар махулла сихагІа фермашта юхе хьатІдоза деза, дерригІа дархІа а лаьрхІа дІаоттаа доза ю.

Хьайбаш дІахо лебеллара а дукхагІа шура, дулх даккхара а чІоагІа доархІаме да деттача доахана бокъонаш гІулакх дар. Цулухьа хІара ферме дерригІа гІулакх де деза лахкаьча а лахка ведаленача а доахана. Къаьстта лораде деза дикагІча фух дола хьайбаш. Фермий болхлой бехктокхаме декхар да доахан Іахара дусаргдеехача, кхьакха Іаса къастаргдечача тайпара шоай болх вІаштІехьбаккхар.

Шура йоаккхилга а из пачхьалкхенга йоахилга а алсамаккхара мел эша цхьалаш долаш да вай республике — кхом а беш лелайий тоьал доакъар, силос, чо, кхьзар за. Цхьабакъда, ерригача торонех кхетамца пайда эца беза.

Дукхахча боахамашка боаргІача беса теркам тІабахийтаб шурий фермашкарча хазачь баллашта механизаци яра. Йолаш йола механизмех дерригІа пайда эцара, хьалхалаттарий опыт шерра дІайоаржара.

Из гІулакх дІахо а тоадара оарцагІбоала беза районий юртбоахама производственни управленей, колхозий совхозий кулгалхой, партийни организацеш, специалисташ. Укх шера план ханал хьалха кхочушъяра, хьайбай продукташ дукхагІа а дарагІа а яхара тІадерзаде деза фермий болхлой хьинар. ДикагІа пайда эца беза моральни материальни стимулех, хьайбаш лелаеранта юкъе шерагІа йоаржае еза социалистически ахь.

Хьалхарча квартала план кхочушъяра а хьайбай продуктивность лакхъяра а эггара доархІамегІа йола да а доахан дерригІа Іалгарадахар. Цудухьа берригА низ тІабахийта беза уж тиш да дахийтара, Іаьсий да къастийтара, фермашка зоотехнически бокъонаш лелахара порядок оттаяра.

Фермий болхлой декхар да укх шера план ханал хьалха кхочушъяра, хьайбай продукташ дукхагІа яхара берриге шоай низ тІабахийта оарцагІбовлар.

Грозненски консерви завода лаборатора химико-аналитика декхараш кхочушдече Тимнова Матрена Никифоровнай болх чІоагІа бехктокхаме ба. Кийчача продукцена анализ ош е из. Шей декхараш цІена кхочушду цо.

СУРТА ТІА: химик-аналитик М. Тимнова аналитически таразаш тІа болх беш я.

В. Макарова сурт.

ШУРА ДУКХАГІА ЙОАККХ

Надтеречни района «Верхненаурский» яхача совхоза хьайбаш лелаерий дикача гІулакхех лаьпа дукха хувца йиш я. Цар дика чаккхдаьккхад дІадаха боахама шу. Пачхьалкхен шера план ханал ше бутт хьалха кхочушйир укхаза. ХІаьта шу чаккхдовлаш боахама хьайбаш лелераша пачхьалкхенга ехкар планал совгІа 270 тонн шура. Дика тІехкхочушьйый совхоз хІара Іаттагара шура яккхара шера слан а.

Дика толам баьккхаб шурий-товарни ферма хьайбаш лелаераша шурий хьоанал лакхъярга диллача а. ДІадахача дерригача шера шурий хьоанал юкъера лаьрхІача 3,8 процент хилар. ХІаьта хІана, Іана хьалайка я доахан фермерча хьайбай продуктивность а шурий хьоанал а.

Ше шегІа наибелуш дац хьайбай продуктивность, шурий хьоанал лакхъядар, продукцега дІайоала мах лохбалар. Цун бахьан да укхаза хьайбаш кхабара гІулакх нийса вІаштІехьдаьккха хилар. Доахан кхабара рациона юкъе доагІа тайг - тайпара дегІа пайдана даль доакъар: силос, йол, барда, кхьдоле доакъар. Шерра яржай ферма боахлошта юкъе хьайбай продуктивность лакхъяра йола ахь. Боккха теркам тІабохийт хьалхлаатта опыт йоазара, хьайбашта зооветеринарни бокъонаш хІалехкача тайпара гІулакх дара, доахан деттара режим нийса лелаяра.

Иштта доархІаме да хьайбаш лелаерата цІенача дег тІара къахьегаш хилар а. Ферма малкаш а хиена дІаэйттаб доаркаш Мадаева Матуса, Дукаева Макка, Хасбулатова Аминат. хьайбаруц Матусас [illegible] 2800 гаргга килограмм шура яккхий, тІаийцача социалистически декхарех йоагІар 2375 килограмм йолча. Цул дукха тІехьайнсаш вож ши доарка а.

Дика отдадьа ферме кагий хьайбаш кхабара гІулакх. Коллективана юкъе дьалхалаттаіш хьабоагІа-телятница [illegible] Хадаши, Мулыкаева Умидат, Хасиева Хьава. Царех хІаране лелаеча Іаьсаиша дийнахьа буси 600—650 грамм дулх тІаххет юкъера лаьрхІача, пайнах доагІар 500 грамм долча. Ферма хьокхамаш денгара денга дакхагІа хилийтара тІаберзабаь ба скотники Халаев ХІарона, Умиев Салавие, механизаторий Тутаев ИбрахІама, Балаев Алье теркам. ДІахаза боахама шу иштта дика чаккхлакхара а хІаьта ер шу хьоккамаш эша ца долийташ дІалоладара а кІезига къахьегац цар.

Дика бу болх шофера Дудаев Хьусена а.

Шаккха а шиь замнахьа массийча хьайбашта чаккхьаккха шура хьа ца кхочаеш Іайнавац Хьусен, шелъялалехьа дІахоачаш цо пункте доалапгара аькка шура а, йоал телятницашна.

— Тхоалта карагІдьинарох кхочашбе дерІІам оаха. Хьайбаш лелаерашна бехктокхаме декхараш тІалйнад укх юбилейни шера — хІара Іаттагара 2100 килограмм шура яккха. Тхой доа кхочайдерга оаха, — йоах ферма заведующе Магомадов Хаважа.

ХІаьта цуьнах шеб хиза эзаш а дац.

М.-Р. ПЛИЕВ.

СЕРПУХОВ. Эггара хьалхара физически экспериментащ [illegible] кийчон балхаш деш латт лакхача энергей физика Институте.

СУРТА ТІА: линейни ускорителе йоккхагІа йогча хила тормозной цьан помещене чу. Светимаска болх кхаьта бу хьокхам со линейнера отдела сектора начальник З. Д. [illegible].

В. [illegible] сурт. ТАСС фотохроника.

ЧІоагІа терко ю Гудермеса вагонни депо къахьегама хьалаш тоадара, къахьегама овсарле лакхъяра. 1966 шерарчул 5,7 процент лакхагІа яр из 1967-ча шера.

Къахьегама овсарле лакхъяра чІоагІа доархІаме да ламинашкен механизмашкен бизза болх байтар, керда техника балха юкъекхахьар. ХІаьта а ала деза балха овсарле лакхъелга балха ханах бизза пайда а эцаш болх дерригІа вІаштІехьбаьккхарах тийна долга. Цу гІулакха дукха къахьегаш я вагонни депо коллектив. Шендаь дІадаьккхад прогулаш елта, балха тІехьабусиаьга. Партийни профсоюзни организацеша цу дакъе мероприятеш чакхйоахаш вІаштІехьадаьккхар хІара болхлочунга хьалхе смена йола задани дІайовзийталга, балхо оборудованеца, материалашца, инструменташца Іалашвар. ХІара сахьата оттаьча графико тоера хулийт производства операцеш эшшача тайпара дІанисье, хІара болхлочунга овсарегІа къахьегийта. Дикана да хьоккамаш иштта болх вІаштІехьбаьккхача П. П. Слободоник, А. А. Коваленко кулгалдеш [illegible].

Дукха терко ю болхлошна шоайла тара йола профессеш Іомаяра. Цох лерІ производстве хьалхалаттараша болх вІаштІехьбаккхарз а къахьегама овсарле лакхъяра а цкъа резерв. Иштта, вагонашта ремонт еш волча слесара Фарсиев Хьасана Іомадай столяра говзал. Вагона холонод оалхашта ремонт ар воаллашехьа кузов а тоне йиш хул цун. Товаьр говзал Іомадай слесараша М. Петрова, В. Яковлева, хІаьта теларашь болча И. Джамаловах, В. Махаевах дика слесараш хиниаб.

БАЛХА ОВСАРЛЕ ЛАКХЪЕШ

Вагонашта ремонт еча цеха ерригіа коллектив цхьан нарядах болх беш я, алаши а ерригача вагона ремонт яьчул тІехьагІа ху. Из бахьан долаш еалха октябре — декабре вагонаша ремонте лькхда 17,4 процент кІезигагІа я планах йоагІачул.

Къахьегама овсарле лакхъяра чІоагІа доархІаме я нийса вІаштІехьаьккха социалистически ахь. Ерригіа коллектив юкъелхалар соакха Октябра юбилейна сийленца накъадахара лаьржача яхьа. Къаьстта чІоагІа лаьржар коммунистически къахьегама ударник яхь сийлен цІи яккхара йола ахь. Юбилея депоша из цІи елар 158 сага. Царна юкъе ба тІа цІи хеза говзалчаш, балха хьалхалаьтта столяр Боголюбов Юрий, малер Акименко Нина, слесарь Абросимов Анатолий. Яхьа итогаш, хьалхалатта опыт массанега дІайовзийташ хилар доархІаме да, цудухьа махулла овсарегІа пайда эц оаха «Вагонник» яхача пенгазетах. Хан-ханнахьа цу тІа лупи дахье баьннаранта карагІдьинарох лаьпа, шоай говзале къайленаш йовзийташ яду лакха хьоккамаш доахача болхлоша. Цул совгІа застхаста арайна «Молнеш», «Веселой листокаш». Цар тІа буниц цехе, участика коллектив е цхьан болхлочо баьккха толам, хилама ледарло.

Дукха ба депо шоай рационализаторски предложенешка къахьегама овсарле лакхъераш а. Къаьстта йоккха эффективность йолаш хилар инженерашна В. В. Найденова, А. В. Уберенко, В. Ф. Лосова еина предложени. Царна наьхъашка еазна дІаухийтаргйолд автоматически линии хьаьй цар. Шера 20 эзар сом пайда бу цу предложене. Иштта маьхера предложенеш кийчйир техник Г. А. Кобылкина, слесара Н. Шерникова, аьмалтхьара В. Мулеева. ЧІоагІа пайдане хилар автосцепкашта ремонт еш йола цех болх бе йолалар а. ХьатІакхухьаш хинначул маьхьа 4 процент дерегІа я уххаара продукци. Иштта болх бе йоласнай чархашта ремонт еш йола цех а.

Шерра пайда эц оаха къахьегама овсарле лакхъяра дакъе къахьегама ветеранашка къонача болхлошка шоай опыт дІайовзийтарах. БІаьш болча кагирхошка йовзийтад ший балда опыт депо 30 шерал совгІа болх беш волча слесара А. А. Морозова. Массаза къонабІраьшца ва слесарь З. Абдурзаков а. Иштта, предприяте хадданза болх беш я квалификаци лакхъеш йола курсаш. Дахача шера тІа эггара доккхагІа йолча вагонашта ремонт еча цехера болхлой кхоалагІа дакъа хулачар лакхйир шоай квалификаци.

Укх шера къахьегама овсарле лакхъяра план а тІаийна декхараш е тІехьхоачашде лерх! вагонникаша.

И. [illegible]
Гудермесе станцех вагонни депо [illegible].

КЪАЬНА ЦИЛИНДРАШ...

Цу минуташка массехказа хуацабезар мотористе юхь тІара бос. Шийна ховшше а гІалат деш воаллар из.

Гучаваьлча а кхы дукха ший корта дозабе ца безаш санна кет цунна. Из ваьннав цуйга ахар дича...

Иштта юридически законашка дилача ше бехктокхаме оаргвоацийтах дег тийна вале а ший аьхо, моральни законаша суьсайора керта чура уйлаш, кхеххар, вІашагІайнар уж цу чу. Сих-сиха, кинокадраш санна, дукхалуьттар цуна хІана ше тоабеш воалдача двигателна тІехьагІа дергдола тулара хІамаш.

...Юххера тоабаь а ваьнна цо мотор ремонте вІашагІеьхьа тракторашт латтача цеха ше дІачубелча санна хийтар мотористе. Хьакхашка эттар цунна укх тайпара сурт; бІаьстн аьнна ха. Ареннаш кхайкаю тракторий моторашт. Ший цул лаьца йола укхо тоабаь двигатель тІалатта «ДТ-75». ДІаьха хувцалу трактора тата, беттабала болалу двигатель, тІаккха тата доал.

Цхьа оагІув боахаш ба двигатела. Трактор эггара чІоагІа вуначa хаина сецар, вакъахбисар дІаболабаь балх...

Керта чу из тІом боалаше а кулгаш шоай гІулакх деш доахвар. Цу массалочча хІамал чІоагІагІа хетар мотористе механикатІехьожамхочуи лоаца, шийла дош. Мотористе шо из цхьалз дуча хана Манкиев Руслана фу дагІа хийнад ха гІертаж дукха корта дозабир оаха, иттам хаттараш хьалхашка эттар. ХІана аьнаал цо цунга двигатела чу шозш хьалха даьтта къайна цилиндраш яха а дІаоттае аьнна? Йоше гІалаш е ваьлааь из царех, е цилиндараш на тоьандаь даьд по из? ТІаккха из трактор шоаь юртара, Яндарера, йоацидаь лоаздаьлиндац - хьогІ цун дег?

...ДІа-хьа этташе а двигатела «бІен чу» Іачуоттайир мотористе хьалхара цилиндр. ХІама ца эшаш бІарчча шера болх а баь, йиа кхоачешийнар из. ХІаьта а бензин чу йилавал совгІа хІама дашар цун мастерскешка. Цун лоаллах ший моттиг дІалаьцар шоллагІчо, кхоалагІчо. Уж а «ломар» шоай бІешаш чу.

Юххерча цилиндра дІатІакхойдадар кулгаш. ДІаьхха лаьтта хІаллара хьалтІаваьлча санна, мотористе хьалхашка минутана къоагадаь баржъаш дукха хьетар ихь йоале юкъерча догІара дІанига саг дІаоттача хала...

Кхыбараш санна, Тохов Муса а венавар шоай «Назрановский» совхоза мастерскешка Бурел, кІалхарча отделенера тракторашт тоае.

Цун къаьстта цокъа хул шоай трактора [illegible] тайпара ремонт да дича, пайдана йоаца оттал пуьга дІалахйитача. Цкъа-дале, шоай бригале механик-наладчик хиларна балхаш сиделе нача хана ока хІара трактор, хьыйола тоалшка цув пулгех чаккхъала ена, ерригачагІа хале цун тІайола. Цкъа Муса меранча вабарах воаллача хана, бийсанна ше садьет дальча, пІелг техар корах. Из ваь Точиев Махьмад. «Массахана а цхьан оагІора ух са трактор, шоллагІа йола рычаг болх беш яц», ахьа латкъар къона тракторист.

Са хилалца оахан тІа дуи ІиІ ремонт еча хана харцахьа оттаьв тормазной ленташ тоадеш ваьлар Муса.

Мел хул уж санна моттигаш. Уж кІезигагІа хийсъелча дикагІа хет Мусайна.

ШоалагІа-дале, ший болх цІена, тоаме беш оашал йолаш ва из. ХІанз мотористе деш латта гІалат-и из мичча доврал!... МорагІана санна, кхы дІахо гІоргдеаш. ший кулг из хьалаца воалалга а тайна юхавьалар мотористе. Дукха лаьтар Муса вувлаелча санна. Оздича санна тоІаваь деташ даьлар цун багар тІаккха.

— Мала Іехаве воаллар хьо?!

Сон вІалавахарех кхохкаденнадар Мусай дулгаш тІара, хьамирт йолчара сона пхьаьнаш.

Юхдухьала доаш вІалазар мотористе. Хоара цунна ше безхе волга, ше оттаераш пайдана йоаца къайна цилиндраш йолга (вайна довзаш долча цхьанца бахьанашна цІи йоаккхаргьиц вай цун. Из цу вай юшача Наьсарерча «Назрановский» совхоза мастерскешка болх беш вола дукха ха я. Товарища укх очерка тІа цун ше вайзача а).

— Хьайгара ду Іа ер, е кхыча саге дьинад хьога? — хаьттар Мусас юкаш латтача вазаца.

— Сайга яхар ца дича варгвий со? — аьлар мотористе бохказа вувлаш.

— ТІаккха хьона хьайна миштэ хет, шетаргІий е цилиндраш юаа дІаоттае?

Мотористе дег тІа кулг дилар.

— МагаргІьа!

— ТІаккха, хІана оттаю Іа?

— ...

— ?!

Цунна дувнача хІама хургдоацига хайче Русман волча вахар Муса. Из тІехьашка вартоацига хайначух тІехьагІа сиадара цІена цилиндраш хьаьца бовзе евр цо...

ДІаьо цу лепа дукгІа аш гІерт уйлаш. Цхьайола тракторашт доагІача тайпара «дарба» из дейб мастерскешкара араьхара бехке я ремонт еча тІахьожам вІаштІехьбоаха система а. Укхала моллагІа йолча совхоза отделенеца механик хьа а нийхе тІахьожам бе моттану. Цох тІахьожамхо а ца кулаш, заисклала «тІаьмкла» «начальник» хул. Цо хІаьо ца аьлча цхьан механизатора деталь ала йиш яц заисклава. ХІаьта цо дІаоттае аьнар дІаоттае а еза кхоана трактор харцаргьхо а хІана аьлча из харцарах цуи корта лазац, е кхашка араьлча ремонт во яр баьлаш долаш из оахча цунга йоаккхургвац саг. Тракторашт мастерскешкара араьлча (цхьайолча хана араяладьа а) кхочаьу цу «начальника» боккъонаш.

Вешта аьлча, вай юшача мастерскешкара «тІахьожам» «цергаш» йоашаш, миччаа оагІора дІахьа лостабе йиш йолаш ба. Цудухьа брак араиол цигара, цудухьа хІара шера болх бокъонна дІа а йолабалалехьа дукха тракторашт латтийс еха а еле.

Эрганиккхача бакъахьа ярдахьогІ ремонт еча тІахьожам лоттабу система? Совхоза зе-м дарг[illegible] ...

И. ЗАНГИЕВ.

ЯХЬЕ ЯЬННАЧА РЕСПУБЛИКАШКА

1967 шера план промышленносте кхочашъяр — проценташца лоархІаш

	НГІ АССР	КъсХІ АССР	ЧБАССР	ДагАССР
Валови продукци план кхочашъяр	102,3	102,8	105,0	102,9
Валови продукци 1966 шерарчул дукхагІа хилар	111,5	112,8	115,0	107,3
Къахьегама овсарле лакхъяра план кхочашъяр	102,7	103,7	104,0	—
1966 шераш найсйича къахьегама овсарле лакхъялар	107,8	107,8	106,0	—
Ерригіа предприятеш	176	157	139	246
Царех 1967 шера валови продукце план кхочаш ца яьраш	8	13	4	26
Продукцена реализаци яра боарама план кхочаш ца яьраш	4	1	1	13

Мишта кхоачашдаьд юбилейни шерара декхараш

1967 шера хьайбай продукташ [illegible] социалистически декхараш кхочашдар (проценташ[illegible])

Районаш	дулх	шура	фуем	тха
Ачхой-Мартана	101	96	107	107
Ведана	109	101	114	123
Грозненски	98	95	101	139
Гудермесски	103	106	123	136
МалгІабика	98	98	145	95
Надтеречни	94	104	140	95
Наьсарен	97	94	103	122
Наурски	100	123	114	115
Ножай-Юрта	127	101	112	103
Советски	98	95	116	117
Сунженски	103	102	114	122
Урус-Мартана	106	99	101	101
Шелаь	98	94	104	132
Шелковской	92	101	109	111
Ерригача республике гІолла	101	100	106	114

1967 шера пачхьалкхенга хьайбай продукташ йоххара план (проценташца)

Районаш	дулх	шура	фуем	тха
Ачхой-Мартана	109	100,3	126	114
Ведана	109	127	114	123
Грозненски	102	100,4	100,5	132
Гудермесски	111	114	123	136
МалгІабика	104	104	146	102
Надтеречни	97	110	140	101
Наьсарен	100,9	100,1	103	134
Наурски	106	131	129	115
Ножай-Юрта	136	109	112	103
Советски	102	103	116	117
Сунженски	112	112	129	128
Урус-Мартана	109	108	106	102
Шелаь	102	100,3	108	132
Шелковской	102	112	113	113
Ерригача республике гІолла	105	107	110	117

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ДЕШАРА БЕЗАМ ТӀАБОХИЙТАШ

Ӏилман коммунизма идеяш лакхвегӀарана дикагӀа кхетаерйолчу метта[illegible] чулоацам кӀоарга болаши юкца хар пропагандиста балха лоаркӀамегӀа лар да. Цу кепа дерттӀа терхам тӀабохийт Шелковской районна «Червленский» яхача колхоза партийни организаце. Укхаза дика вӀаштӀехьдаьккхад коммунистийн парте боацарийн политически дешар. Ялх цхьоалагӀчеи, шоллагӀчеи, кхоалагӀчеи шера политически дешара школа, ший марксизма-ленинизма лардий школа вӀалагӀедлай укхаза. Цу школашка 125 саг ва дешаш.

Дика пропагандистий группа вӀашагӀкхийттай партийни комитете. Боккха терхам тӀабохийт партийни комитето уж хьахоржаран цара кхетам баларан. Партийни дешара системи болх беш вола итт пропагандист лакхера образовани, балха опыт йолаш ба. Пропагандистески болх къаьстта дика бовлаш пропагандист хиларах белгалваьннав зоотехник Феньев Александр Митрофанович. Марксизма-ленинизма лардаш Ӏомаеча школе политшколаш хьехаш ва из. Ший предметах кӀоарга знанеш йолаш ва из, ладувгӀараш кхетаргболча меттала дӀахьу цо занятеш. Цудухьа ладувгӀараша боккхача сакъердамца ладувгӀ цун лекцешка.

Иштта дикагӀа болча пропагандисташтта юкъе ба хьехархой Л. С. Веркин, В. С. Гунева, зоотехникаш М. П. Андрюнькина, И. П. Понамарев, А. Е. Проньцин, П. Д. Дьяченко, агроном И. Л. Гиреев, ветеринари лор Р. М. Нерсесов.

Кхийола партийни хорученеш цу а телаш пропагандистески болх дерттӀа вӀаштӀехьбаьккхад лелабе йиш хургйола хьалаш пропагандистаьта вӀаштӀехьдоах парткомо.

ХӀара пропагандист партийни пропаганда кӀоаргагӀа е Ӏомалу. Пропагандист Леонид Семенович Веркин партийни просвещене болх беш вола дукха ха я. КПСС истори хьехаш ва из. Дика хов цунна ший предмет. Цхьабакъда, хӀаьта а ший знанеш ухы а лакхьара дукха литература йеш по. Иштта дукха болх бу философи хьехаш волча пропагандиста Гиреев Игорь Леонидовича а ший знанеш лакхьеш. Специализаци яр доккха новкъостал ду пропагандиста ший предмет кӀоаргагӀа довзара, занятеш дӀахьара методика тоара. Пропагандистий говзал лакхьяр духьа политзанятешка ухаш балха опыт дӀа-хьай эп пропагандисташа.

Коммунистий партийни дешара перспективни план вӀашагӀьехал чӀоагӀьдай партийни комитето. Цу тӀа белгалбаьккха ба партийни дешара ерригача звеной болх, эшаш бола пропагандисташ. Иштта цхьаннарча политшколашка деша багӀараш марксизма-ленинизма лард Ӏомаеча школашка чубахар.

Колхоза пропагандисташа шоашта хьалдешка дехараш уттаду ладувгӀарий программи материала безам тӀабахийтара, политически литература царга кӀоарга Ӏомадайтара.

Цу гӀулакха лаьрхӀа книжкаш, первоисточникашка болх бе Ӏомабу цар ладувгӀараш, Ӏомаеш йолча материалашта конспект иштта оттае еза уӀаьхех.

Иштта пропагандиста Гужва Василе ладувгӀарашца беседа яьй «Книжкаца иштта бе беза болх» яхача темах. ХӀаьта пропагандиста Веркин Леонида марксизма-ленинизма лард Ӏомаеча школе ладувгӀараштта хьалхашка лекци йийшар марксизма-ленинизма произведенешта конспект оттадарах лаьпа.

Айхха бувзам лоаттабу пропагандисташа станица библиотекаца, хьаухаш волча политически литература га хьеж. Моттигерча библиотека болхлоша пропагандистий новкъостала политдешара ладувгӀараштта лаьрхӀа политически журналаш тӀа, газеташ тӀа кепатеха диалалча материала каталогаш уттаю.

ХӀаьта станицан колхозен вахар дика довза пропагандисташта. Колхоза парткомон цун секретара В. Т. Семеновен каст-каста пропагандисташта хьалхашка дехараш уттаду занятешка моттигерча материалах пайда эцара, боахама хьалхашка латта керттера дехараш малагӀаш да дӀадувцара. Иштта вӀаштӀехьдоал колхоза хьалхашка латта дехараш кхоачашдара уж оарцагӀбаха.

Политически самообразованеца цӀенхашта гӀулакхаш болча ладувгӀарий къахьегаш дисциплина а чӀоагӀа я.

Шо цу хьалха юкъьаннарча политически дешара школе деша хайра коммунист Дудов Василий Степанович. Знанешта, политически дешара цун безам тӀабахийта вӀаштӀехьдаьлар пропагандиста. Программи материал дика кхета а я хӀанз марксизма-ленинизма лард Ӏомаеча школе деша вагӀа Дудов Василий. Иштта дикагӀа кхетале ваьннав из гонахьара вахар, производственни гӀулакхаш. Цун звено хӀанз колхозе дикагӀчарех я. Дикка тоаденнад марксизма-ленинизма лардаш Ӏомаеча школа ладувгӀархо Стороженко Дмитрий керте латтача бригада гӀулакхаш а.

Идейно-политически знанеш лакхъяларах чӀоагӀьенна фермашка, бригадашка къахьегаш боахкача коммунистий вешки. ДукхагӀа болча ладувгӀараша социалистически ихь лелаерашта юкъе хьалале делаю, шолцикара хьокхаш гойт. Царна юкъе ба къона жа Ӏу Нурлумбаев, къона коммунист тракторист Федюшкин, коммунисташ Мищенко, Гурина, Харакозов, иштта дукха кхыбараш.

Дика кхетаду «Червленский» колхоза пропагандисташа шоашта хьалхашка латта общественни дехараш. Царех хӀараннеи шоллагӀа професси а йолаш дӀийттаб пропагандистески болх. Шерагара шерага шоай говзал лакхьяр цар. Цу гӀулакхо коммунисташтта политически кхетам лу беза халача балхе цар сийи лоаркӀами лакхбу.

Е. ФАРНИЕВА,
КПСС Шелковской районно секретарь.

ДОШ ЧӀОАГӀА ДА

«Ставропольнефть» НПУ чубоагӀача бурулаттача конторо мелонтачо чӀоагӀа хьоаям лоттабу бурун кӀоаргагӀа а тохаш, мехкадьтта дукхагӀа даккхара. Цу дашьца белгальнон дика къахьегаш а цига бурулаттарий мастар Семенова Степан Маркович керте иштта бригада. № 678 йолча тӀехкӀоарга скважина бурун тохаш я из. Декабрь бетта 1450 метр бурун тӀа даш хоадир цо. ХӀаьта шоай дош тоалена кхоачашдир бурулаттараша. Цу бетта ладоагӀачун оагӀа 70 метр бурун а тохаш теха бурун 1520 метр я.

Социалистически яьле цига хьалхаоттам а ин. Слесарева, Басланова, Лумьянова куйгаллеи симий коллективаша. Укх бетта хӀара оагӀех нормаш 110—115 процент кхоачашдеш пайдагӀа цу симий бурулаттараша.

А. ТИНИНКО.

КЕРДАЧОХ ПАЙДА БАЬННАБ

Планированное экономически стимулированное кердача системага дьяха къахьегаш а тха «Ставропольнефтьпроизводства» управлене коллективе. Йох дукхха беркат баьннав. Хьалха дӀадахача шерашка хинначул дикка дикаденнад хьалхашка мехкадьттаг газ. Шеранна дӀабеза нах дохбеннаб. Планхача шера плана тӀоттхоачаш а ен. Укх шера чура плана совгӀа даьккха мехкадьтта 50313 тонн а, хӀаьта газ 37 миллион гаргга кубически метр а. Хьалхаккхача мехкадьттаген газаген дӀабоха нах дохбеннах управлено мехкадьттагеша сохка пачча. Хьалхдерашка хилар 858 эзар сом ахча.

Укх бетта еха а дикхалад цар шоай хьоекхачеш. ХӀандархьа пландал совгӀа бӀаьшо тоннаш мехкадьтта дьаьккхад. Тхьиаре къахьег патилетта кхоалагӀча шера Хачатуров Рафика, Шамилов Паниура куйгаллеи шоалагӀчун цӀехьчалачун промыслай коллективаша.

[illegible]
[illegible]

Шинкин а сегӀожна лойдина йола промышленни изделеш дӀа а хьа а н. [illegible] Советски Союзе Венгерски Халкъа Республикан. Шерагара шерага дукхагӀа шерпун боагӀа шаккхашта шерари [illegible].

СУРТА ТӀА: советски хьадакхийтта [illegible] управлени диспетчерски оборудовани кийчьонна Надьлаприанцира промышленни кооператив. Хьалхалоакхьархо [illegible] Ласло Кисти.

МТИ—ТАСС сурт.

ГӀИШЛОШЪЕРАШТА

Тахана кхоана дукхагӀа араяхаргӀа продукци яьча тешашх къахьегача Грозненски дьашабоаргъа конструкцией завода коллектива доаха къахьегаш совлашки тӀеха лаккагӀа луа. Шера пландал совгӀа цо ара а хий. Ца гӀишлошъерашта дӀаяхьийтай 566 эзар сома мехьа продукци. Арахецача продукцепа хӀабеза нах дохбарах дачча хьаллашена кхоаьхь 151 эзар сом ахча.

Пятилетка кхоалагӀча шера завода коллективна хьалхашка латтараш ахьу а лоаркӀамегӀех бехктохачегӀех дехараш да. Уж толаш кхоачашдара хӀанзе а дена ерриге шоай торонаш оарцагӀьалай заводе цехаша. Царна юкъе укх шера белгалбаьннаша дика къахьегаш я ин. Стефанюк, Лепешина, Евдокимов, кхыбараш керте латтача цехий коллективаш.

М. ЗЮЗИНОВА.

ЭКОНОМИЧЕСКИ РЕФОРМА ЧУЛОАЦАМ

Иштта керте а яздь «Труд» яхача газето кепатехай академика Тигран Сергеевич Хачатуровна статья, вӀаьта, кӀеззиг-дукха лоаца а я, дешарашка евийта АПН еда а тох я.

ТӀА-ТӀА дукхагӀа советски предприятеш боахама реформа паьлъ тӀа йолаш латт. НагахЬ санна кердача тайпара балха «разведчикий» хьалхара группа алкха 43 предприятеш хара латташ хиннаеце, тахан, реформа йолаенначул тӀехьагӀа ши шу гарга за дьниа йолаш. Планированен экономически стимулированен кердача хьаланка болх беш я ездараш заводаш, фабрикаш, транспорти предприятеш.

Тахан, гучох, хьалха хила мег боахама реформа хьалхашка оттадьча чоаллацерца экономически дехарий ерригача комплекс СССР гӀалакъа боадаме иштта кхоачашъю дезача хьакъехьа юххера а вывозаш сага. Цун йиза эффект гуш хургья тӀехьагӀо, кареерора мьт йистеягӀча. ХӀанз а бизаш пайда ийбаш кердача система хьагучайолаха ерригача торенех. Цу даькье, промышленноста, транспорта, къаьстта а гӀишлошъю дукха а предприятеш хӀапо а къахача тайпара болх беш я. Вашха дукха за ш кердача оттабой маькашка дахьна. Йистехьнимдац материально - технически Ӏаламаш организацеш кердача системага йоахилга. Кхочаш баьха пайда ийбац лоацача хенара а йӀаьхача хенара а кредит санна йолча дика достам болча механизмах. ХӀаьта, юххера а, лаьгӀа кхоачаму планированан дикагӀа толеш вӀаштӀехьяхара хьокъехьа лоаа геттара боккхача лоархӀамера дехар.

Цхьабокъда, реформа ноиагӀа хиньялаь а юкаш дегӀакхувлара дела дерригда хьалах хӀанзарча дьядьлоашшавьъ а предприятей балха практике йоах планированен экономически стимулированен кердача системах йоккхий дика оагӀонаш йоахкилга.

Иштта, 1966 шера деш йолача хьалашка болх беча предприятешка реализаци яьча продукце объем 1967 шера 9 бетта цул хьалхарча шера цу юкъагӀарчул 12 процент дегӀаевай, ерригача промышленноста налоги продукци 10,5 процент дегӀаенача моттиге. Къахьегаш овсарае цу шера йие бетта цухьа цул хьалхагӀарча шера цу юкъагӀарчул алсамьдьнай кердача хьалашка яьхача предприятешка 8 процент, хӀаьта ерригача промышленносте — 7 процент. Юккъера лаьрӀа алапи (материальни поощрене фондацара премеш а дӀаоархӀаш) 6,6 процент алсамдаьннад.

Цу предприятешка дикагӀа беркат дуварглолча тайпара лоттабу продукце дикал тоалра, керттера фондех дикагӀа пайда ийбара, пайдалагӀча тайпара производствана планировани яра бола къоввсам.

Кердача тайпара белх бара практико йоах дикка боккхача маьхера опыт Ӏоаллага, цо кандалбоалам йола обобщенеш е, реформа хӀахо дегӀаккхувлара къоастам болаш доца наьъкъаш белгалие йиш хулийтилга.

Планированни дикагӀа вӀаштӀехьъяхарна цхьана реформа, хьалхарча моттиге а доадаш, хьалхашка оттадьд боахама расчет юкъехкадьяра дешаш, материальни хьашт хиларех экономически стимулированен система дикагӀа тоелга. Ший оргӀанна цо дӀадийхад общественни производства эффективность лакхъяра лаккхехьара деиз лоехьа кхачамаш: министерстваге, цун керттерча управленешкаро деиз предприятега, гӀара къаьст-къаьстача болхлочунга кхачалга болча морально а материальни а бехкетоххама къоастам болаш йола система вӀаштӀехьйоаккхилга.

ЛоархӀамегӀа дешех цаӀ — предприятешка материальни поощрене, социально - культурни гӀулакхаш лара, кола чуе цӀеноо хьалхара кхо фонд хьакрех производство дегӀаккхуларах практика я. Цу фондашка гӀолла кхоачашъйол коллективаш болх дикагӀа баьца материальни хьашт доллаш хилдийтар. Укхаза кӀеззига лар царагӀдийнадаш, дикка йоккхий фондаш хьал[illegible].

Цхьабакъда, цу фондий расчетий система хӀанзарча ушала тоаллане я. Фондаш хьаю пайдех, шоашта оттаьть группевой нормативаш предприятеша кхоачашъйоара лерва цӀа реализаци яь продукци алсамъяларга а рентабельность алсамъяларга а хьежжа. ХӀаьта алапе плановой фонд нах проценташка дӀа а лоархӀ. Теркале деза къаьст-къаьстта доакъош предприятешка продукцега, фондашка, [illegible] квалификацега хилачга, пайда, рентабельность, алапе фонд совгӀа-эшашагӀа хиларга дилдача чӀоагӀа шоайла эрга кхлав. ХӀаьта лерттӀа болх беча предприятешка дерттӀа поощрительни фондаш хулийталга Ӏалашдар хувьа уж массеха хьохаига хьежжа дӀалелаа еши а хул. Из массаш а дахац ийса вӀаштӀехьа.

Нормативаш уттаеш царадаь доӀама решенеш яра торонаш ес, планах белгалдаьча алапе процентах лоархӀам фондаш яра гӀо де йиш я из малулла лаккагӀа боаране хилийтеш болхлой дукхал кӀезиг ца хилийтеш гӀертара. Йолаш я поощрительни фондаш яра нормативаш алкха цхьан хьокхамга — реализаци яьча продукцега (пайдага) хьежжа уттае яра предложенеш. Цхьабакъда, цунах терхал ва ний лутт цу тайпарча порядке сов йоккха е сов дӀашкга фонд хӀуа йиш йолга, хӀаьта из цӀиа яь а е [illegible] яь а нийсьиш тоае а [illegible]. [illegible] иштта материальни поощрене фонд алапе фонда процентех лоархӀаш алкха ияьа (юкхьатка), [illegible] фонда хӀахорча хуналанна материальни поощрене фонд [illegible] а хулийтаргӀоащ хьие яй предложенеш а.

Материальни поощрене система Ӏалашие деза [illegible] берига членаш — инженерно - технически персонал а болхлой а — предприятега болх дикагӀа тоабйна хьашт делаш хулийталга.

Юххер я керда хьаьча [illegible] гӀолла йола боккъалара материальни стимулированни.

Материальни стимулированеца айхха новненца я шоайла вӀашийи бехктохаме хилара система а. Маьхара аьлча, уж цхьан дехкара ши оагӀув я. НагахЬ санна бехктохаи беке е из кхачам болаш беке — по толлаку ерригача системе ду гӀулакх. Хьокхамга ва, масала, Ӏалашонга. Материально - технически Ӏаламон организаца хӀанз а кхьа ригга йоацаш бу болх, дӀезига а доацаш нийсду цаь предприятешка эшачарна меттел ца эша материалаш дӀахье ахаш. Цо безала, материалий, доаге ва сов запасаш делаиза алийтаи предприятеш.

Материально - технически Ӏаламо кердача система наьъ тӀа йоаккхилга хӀанзлеха а деладеннад. Цхьабакъда, хӀанз а юкхьанцара гӀо нара баьккхабаш. Хьехадев да предприятешта — поставщикашта потребителашта юкъера, цхьан оагӀора предприятештеш вокх оагӀора материально - технически Ӏаламон организашта, торговле организацешта, машиниакъий а автомобильни а транспортан юкъера шиш оагӀон декхараш - договораш хилар вӀаштӀехьдоаккхилга.

Цхьабакъда, производство а къахьегам общественни беньабалар а хӀанзарча ханарча боарамга кхьача болаш, итташ эзараш предприятеш йолаш цу деонгача даьрӀа на валлал дукхача бувзамашка гӀолла договораш уттаде торо хургйолга ларххӀа бакъахьа хургдац.

ХӀаьта укхаза ва тӀакхоач экономически реформа хӀахорча, геттара лоархӀамерча этапа — предприятей гомашта моттел боахама главкашнеи объединенешкеи а бокъалара болхоза доал лара гӀулакхаш делалелга юкъелахьара. Хозрасчетни объединенена торо хулийтаре я яр-ех дукхаьларча бувзамийн шиш оагӀонтахьарча соглашенейи декхарийи система дикка аттача яккха.

Хозрасчетни объединенеш хьайинза яр да хилар хӀанзарча производстванна эшашдарна шоаш а хьахойт. Гучох, объединенешта юкъе хила еза цу даькъа е цу даькъах долча даькъа шоай лоӀамера предприятеш, хӀаьта нийсалуча дукхача моттигаш Ӏилма - тохкама, проектно - конструкторски институташ а ебытоӀаламон организацеш а. Цу тайпарча объединенеех лаьрӀа йиш я юкъарчаьх дерзаш шоай кара предприятеш йолаш йола министерствий [illegible].

Главках е объединенех шоай лоӀамера боахама единица хила еза. Из ше а предприяти я, цхьабакъда, боккхагӀа боарам бола предприяти-и я из. Из ший подразделенеш балха моральни хила ва Ӏеш, материальни а бехктохаме хила еза, хӀаьта цу хьакъехьа биза бехк тоххаш а хила [illegible].

Объединенега, ше йоккха боахама единица махкалара, бизагӀа пайда ийбе йиш я социалистически предприятех йолча положене белгалъьча бокъонех.

Реформа тахан эгара хьалхарча оргӀаи дехараш махкалара хьалхадоах боахам делабара кердача даькъ тӀа капитальни гӀишлошъяра системе а йоаккхилга. Из чӀоагӀа лоархӀаме проблема я, хӀана аьлча, къаман доходах дикка доккха дакъа капитальни гӀирсаш хьалдарга ухийтандь, капитальни вложеней эффективносте, боккъалдаь аьлча, хьалтӀалоагӀача шерашка ваӀ халкъа боахам дегӀаккхувлара перспектива къоастам бундь. Гучох, гӀишлошъяра практикана промышленностерьяр а санна йола порядок юкъеяхьа ха кхачай.

Советски промышленносте ничахьалхенаьрча предприятей расчетий лаве луш реализаци яьча продукци объем. Капитальни гӀишлош еча цу тайпара йола «реализаци яь продукци» а хьалхьа хьинна объект. Из хьокхам керттерчарех цаӀ хила беза гӀишлой - монтажни организацей балхашта планировани ед. Капитальни гӀишлошъяра планированен экономически стимулированен кердача системага даккхаре тӀаьхарда промышленни предприятешкара фондаш а санна йола поощрительни фондаш ега. Цу гӀулакхаша гӀишлошъеча организацей коллективий бехктохам лакхбергба хьалъе объекташ сихагӀа ях а яьа, дӀателлашта хьалкъеделгда. ГӀишлошъяра балхий дикка тоергда, хӀаьта (из чӀоагӀа лоархӀаме а да) из яле а кхьар яле а йола гӀишло ший хандаьха гӀишлой материалашна Ӏилдашъяра бола замечника бехктохам даях а бергба.

* * *

Уж — боахама реформа практико промышленноста а экономически Ӏилма а болхлошта хьалхашка оттадьча дукхача Ӏешах цхьадараш мара дац. Уж дешаш къоастале, кудилга йоацаш, новкъостал дергда 1968 шера вӀашагӀтохаш йолча хьалхьа боахамера планировани дикагӀа вӀаштӀехьъяккхарен экономически Ӏилма дикагӀа тоаларен хьавъехьарча Ерригсоюзни совещане.

Боахама реформа — из халкъа боахама планировани толашагӀча тайпара вӀаштӀехьъяккхарен экономически стимулеш пайда ийбарен хьакъехьа чакхлоахача гӀулакхий бӀарча система я. Ше малаьра аьлча, из тӀаерзалй халкъа боахаме йола йоккхий резерваш балха юкъеяхийтара, дӀалохийтача рузкъа единицах дукхагӀа продукци хьахилийтара, общественна эшараш дизагӀа кхоачашдара. Цудухьа советски Ӏилмахоша - экономисташа шоаш кхоачашдайза баргбоалар, шоай дукхьалара дехкар лерхӀ общественни производства эффективность дӀахо а дегӀаккхувлара, уке шера план кхьальхала а йолаш кхоачашъйара мамогта новкъостал дар духьа боахама реформа дӀахо дегӀаккхувлара дешашка хьинаре дакъа лушалга.

(АПН).

ВАХАРЦА ГӀА БОАХАШ

Коммунизм хьалъеча Ӏаламато лоархӀаме хӀама да коммунистически кхетам болаш. дӀахача замах юхелисарех мукъа вола керда саг хьалхевар.

Дика хоаш а кхетадеш а да тьахаха наха мел за доки, мел шайбет из къахьегамхой сикетан. Къаьстта кхалсага вахара дьие а дӀаахача замах юхетисарашта в чел новкъарленаш ю. Кхалсага цхьаккха боцъе хила йиш яц, йоах дьнна. Образовани яьхаб, культуро карадерзае, общественни вахаре дакъа лаца бокъе дац цунна дьна. Из урдох йоаха йиш я, кхелехьа маьре яхийта йиш я, цунна тӀа саг йоалар йиш я, хӀаьта кхалсага цхьаккха бокъе яц.

Шоай идейи вахаре чакхьяха итта ший тахан толлашта. Хьалха санна бокъе йоашаш чиска бий шой кхолинах. Шоай бокъонаш бахьан майра къонгаш лоаттабу церех дукха дукхагӀбаранна. 1200 сом урдуш а яйна Вежжкъонгий-Юрта вахача Гагиев Ӏийсайга шемаьре яхийта гергара нах раьза хилалга хайча цӀагӀана вала кхар кхеиза йола шоӀ Хулигова ПаьтӀамат. Сесаги ца бери долча сагага ре маьре гӀортйоаштта майра дӀалайтар ПаьтӀамата. Ерригта общественность царцагӀьялар цун гӀулакха. ЛоаргӀа тайзар дир аз дайнача Гагиев Ӏийсайна — халкъа суде цхьа шун ах шун сурт йир цунна.

ГӀайрбик-Юртарча юкъьаннарча школа хьехархочо Кулбужев Ӏаббаса йоалайир шоллагӀа саг. Из бахьан долаш балкара дӀавалкхар ва. Из санна саг дӀбалаш юхе а вахийта мегарг[illegible].

Цхьа мехь яр СурхотӀара дешиче Аушев Джабраила ший сесагаца тоеш, цунна дукха халахетараш доахаш. Юрта кхалнаьха совета членаша массехаза беседаш яьчул тӀехьагӀа хувцаелар цун оамал, ший дезала юкъе хоза ваха Ӏехайра из.

Кхалнаьха советий председательна, общественносто чедка новкъостал ду дӀахача замах юхедиса гӀулакхаш делалераша кхалсага е йоӀа цхьайола новкъарлонеча. Цхьа тха отделе ера 9-гӀча классе деша йгӀа Машхоева Зина. Кхза а елхаш цо дийцар АТХ шофера Султыгов Хасана Абос шийга маьре йоза яхаш йиташ ше яхаш. ХӀаьта Султыгов вар сесагаш хьх бери а долаш. Кханаьл дир оака Султыгова. Цо доа делар харцахьа гӀулакх шийгара доалийтаргдац аьнна.

Кхалнаьха районни совет, моттигерча кхалнаьха советаша хьинаре дакъа лоаш дьиа дукхьларча пропаганда. Цар каст-каста еш лекцеш, беседаш я. «Ленина нивъ» яхача районни газета оагӀонаш тӀа кепатт дьиа дукхьлара тайп-тайпара материалаш, иштта къамелаш ду моттигерча радио чу гӀолла а. Йоккха безам тӀабоӀаш яр ВЛКСМ райкома болхлочо Мальсагова «Урдув тӀаккхар, кхийна боаца мехкарий маьре яхийтар — дӀахача замах юхелиса зуламе гӀулакхаш» яхача темах дьь къамеьр. Цу тайпара лекцеш а къамеьлаш а кӀеззига хилац тхо долча.

Оала боккха терхам тӀаухийт кхалнаха политически кхетам баьлара. Кхалнаха лаьрхӀа вӀашагӀкхетай районе политдешара 17 кружок. Царна шоай идейно-теоретически кхетам лакхбеш 396 кхалсаг я. Райока кхалнаха тьинаре дакъа лоац производственни а общественни а вахаре. Масала, «Электроинструмент» яхача заводе къахьегаш я 350 кхалсаг. Царех дукхагӀбараша дакъа лоац общественни вахаре.

Дег гӀоадоаккхаш хӀанз да тоннотавки фабрике чубоагӀача № 27 долча профессионально-технически училище 200 совгӀа йоӀ деша агӀар. ХӀаьта Ленинградe шоай говзал лакхъеш 68 кхалсаг я.

Укх тӀехьарча хана вахара юкъе доаладу советски обрядаш, традицеш. Йоалоше йоккарален советски Эскаре гӀулакх де йолха шоай къонгаш новкъарйи торжественно накъабох. Торжественни проводашка къамаьлаш доӀ хул партийно-советски болхлой, тӀеча [illegible].

ДукхагӀболча нагарнола саг йоалдарае вигараш торжественни хьалашка регистраци я.

Маха атеистически кхетам хувча Ӏалаьмате боаккхача лоархӀаме я халкъа самодеятельни искусство.

Дымах тешача наха чӀоагӀа воздействи а еш, новкъостал ду цар маькаа культура дегӀайвалаира. Укх тӀехьарча хана ший бола тоабаьб халкъа театро. Цу театра эгара хьалхара участника я Золакова Джамалдиния Зина. Цун вахара вахкъа тӀа цийсьелар цхьайола халонаш. ХӀаьта а хьинар долча йиӀий вӀаштӀехьдаьлар ун эзае. Дег хьамаьрша долча, маьхьа вахар хозде гӀертача шийи вӀаштӀехьдаьлар мехкарий художественни самодеятельноста юкъеоза. Тахан тха районе кӀеззига бац художественни самодеятельносте дакъа лоацаш бола кхалнах.

Советски законаша Ӏалаьмате йоккхий бокъонаш енай кхалсага. Цудухьа царех бизаа пайда эцаш, вахара массайолча оагӀонаьга аллийн еш хила беза уж.

М. ПУГОЕВА,
КПСС Назрановски райкома кхалнаьха юкъе боча балха отдела заведующи.

ПЕДАГОГИЧЕСКИ УЙЛАННА КАРАГӀДАЬННАРАШКИ ХЬАЖАР

Эгара хьалхара ерригсоюзни «педагогически [illegible]» [illegible] советски педагогически уйланна карагӀдаьннарашка, эгара хьалха советски хьехархошта Сийлахьбоккхача Октябра 50 шера карагӀдаьннарашка дуй тӀайпара хьажар да. ЦӀай [illegible] январе МГУ актови заде «чтенеш» хьелладача СССР педагогически Ӏилмай Академе президента В. М. Хвостова. Цо белгаллаьккхар, советски хьехархой — педагогически уйла дӀахо югаш бола боккха творчески низ. Цунца айхха бувзам ба хилча айда [illegible] ац педагогически Ӏилма.

Чтенешка дакъа лоацараштта юкъе — дикагӀа бола хьехархой, халкъа образоване дентелаш, мехка Ӏилман болхлой.

СССР просвещене министра заместителе М. И. Кондакова ше доклад еш советски школа 50 шера лелабаьра карагӀдаьраш цифраш фактащ йоаллалья дарна. Цо хайрдохьийтар, революци хилалехьарча Россе бӀьхача наькъа дзь даькъах кхо дакъа йоазув-дешар ца хоеш, 80 процент гаргга дола бераши кхуваш боагӀараши школе вӀаьла деша ца ухаш хинна хилар.

Цудухьа къонача Советски республике ше дегӀааха йолаенначa хьалхарча шерашке а деьз декхар оттадир — йоазув-дешар ца ховлга мехкара дӀадаккхар. Нагахьа санна 1914 шера Россе школашка дешаш 9,5 миллион саг хиннавале, кӀанз мадарра дьича дешара массе тайпаш чулаьцав 73,6 миллион саг, вешта аьлча дешаш ва Советски мехка кӀара кхоалагӀа вола гражданин. Школашка дешар хьех СССР кхакъий 57 меттала.

Советски Ӏадал латтача шерашка педагогика идейнон теоретически кийчъярах дийцар ше доклад еш профессора Ф. Ф. Королева.

Сакъердамеча кхы цхьаькхаши холмага а ладийгӀар вӀашагӀкхийттача дакъа лоацаш хиннараша. Эскара инарала А. А. Епишева дийцар школешна юкъахьашпора тӀема кийчо лулга юкъедоаладергхиларна дувзаденна кагирхошта турпален - патриотически кхетам балара цхьадолча дешнех. СССР АПН вице-президент А. И. Маркушевич дагалаьцар Ӏилма-технически прогресса школьни образоване чулоацамах юкъерча бувзамах ший хетадар.

(ТАСС).

РЕСПУБЛИКА КЕРДА ГОРОД

Из город хӀанз а Казахстане карта тӀа дӀатӀеоаьхьац. Цхьабаьхьа, цун хьалхара кхоштелош-и хӀинзаь а [illegible] Бухтарминск фосила Инструме [illegible] мании [illegible] юхиа. Октябрьски дьина цӀи тиллай цунах Сийлахь-боккхача Октябра сийна.

Фу дош ба керйача города бола мах? Цар хьалху цӀенош, хьал телевегӀча массаех йола цемент.

Октябрьски — Советски Ӏадал латтача шерашка Казахстане керда хьахиннача 53 городах цаӀ.

Илья ПАРЕЦКИЙ.
(АПН).

Каунасе, цу литовски города эгара лакхагӀча здание чу ул «Промпроект» яха институт. Цига чоттӀемни доссазтан посьелонни нетеллхамтее хьалххоша, мехкаденна ера дуннаача диспуташка а творчески нерайи хӀанаш ледаш а хьахул республика промышленноста хьалхе.

Институте оттабьй Шауляйски телевизионни завод, «Венибе» яха Укмергски компрессорни завод, [illegible] автоматий Капсукски завод, [illegible] автоматикаш средствий Каунасски завод, [illegible] санна йоача промприятей - гигантий проекташ. ХӀанз керда объекташ, Йарчча промышленни микрорайонаш хьалхе проекташ оттабеш а иллактиве.

СУРТА ТӀА (вадяльоря аьттехьа): шеллагӀча гӀишлошъяра отдела кергтера архитектор Зигфридис Жугбанис, проекта керттара инженер Алексантрас Букита, проекта керттера архитектор Стасис Бертулисос [illegible] заводан административни здание макет [illegible].

Н. Ландсбергаса сурт.
ТАСС фотохроника.

ШКОЛАЙ БОЛХ ТОАБАРА—ДАИМ ЙОАКХО

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕН ХЬЕХАРХОЙ III-ча СЪЕЗДЕРА

Вайна махарра шкедагIчеш ахаластIчеш хиларе Нохч - ГIалгIайчеи столице — Грозне болх бен хилар хьехархой кхоалагIа республикански съезд. Цига шеашта хьалханна латта декхний декхарам дукха гулбеннабар шоай деррите а вахар къона тIехье хьалкхёира хетадарам. Дукха дар хувца дезарам: мишта декхьергьа хьехара говзал, педагогически опытацара дикагIчох пайда мишта эцаргIа, дукха за йоацам мара болх бе ца болбеннарашта а цхьана дуккха омет Iоалърашта а балла юкъе дувлийташ дела гIалатащ мишта дIадовхаргда, уж ца дувлийтара малькъаш мишта деха деза, мишта дукха кхыдарам.

«Юкъараобразовательни школа болх дIахо тоабарах» йола КПСС ЦК-ан СССР-а Министрий Советен постановлене тIа белгалдьяла сийлен декхарам кхочашдара Нохч - ГIалгIайчен республика халкъа образование болхлошта карагIдьинарам Iалашате дукха да. Республика горташка а юрташка а бахача цадах хIараш барьIшера дешнаIга а дIало дешара къалаш а вIаштIехьдоал, школай дешара - материальни база дикка дегIа а енай чIоагI а енай, шерра-шера дуккагIа хул дешархошта хьалхе керта дIадеш а школашта х... тá хьалу классие цIеноц а. Педагогически кадраш кийчъечи институтеи училищашкеи дикагIа чёрке а кхуаш йоагIача тIехьенна коммунистически кхетам бала декхарийла барш шоай болц дика бовзаш хургвоцаш кийчбара. Iаламата бокиха болд бу нохчийн гIалгIайн беранна. Школаш хьалъеча, учебни кабинеташ мастерскеши вIашагIъеххача шерагара шерага хьинарегIа дакъа лоац общественни организацеш, заводаша, фабрикаша, вортбахама учреждениеша.

Уж а дуккха кхыдола а дешаш дийцар съезде «КПСС XXIII-ча съезда решенеша маххара республика юкъараобразовательни школай болх дIахо тоабарах» доклад аьча республика просвещене министра нох. Умаров.

Советски Iаьдал далалехьа хьыметтел шиё йоалуб а доацаш хиннача нохчийн гIалгIайн халкъашка хIана къахчар доккха хIама да.

Таханнешта хен вай республике балх бен йолчу 452 юкъараобразовательни школе дешаш 236 эзар дешархо ва. Цул совгIа нхнйта школа - интернати хьалкъадах эщалелчача берашта лаьрхIа бархI спецшколен а. Ши бIаь йолчу берий бешамашка хьалкхедеш барайтта эзар бер да.

БархI шу мара дальна дац республика хьехархой шоллагIа съезд хиннеа. Цу хана дешт вай республика халкъа образование хиннча куюцамаш дохкий да. Цу ханаца кийсдича тIахиийтта школа 75 в, хIаьта дешархой шоза совгIа дукхагIа хиинаб. СайрийIанча а зночи а школашка дешаш 1959-ча шера кхи эзар сог мара ца хиннача хIана, вурийтта эзар гарега ва.

ЛоархIаме да укх тIеххьайча шин шера бархIшерарча 50 школах юкъера школаш ярм юхъханцарча бархIнех бархIшерара школаш ярм. Цхьакха а да белгалдича бакъахьа долаш. ЖоалагIча классашка деша бегIачерех 60 процент рохчийн гIалгIайн берам да. Цу дальве кийсса ахаш хIана яц кьина йийiтам а бо шиш.

Цу цифраша дукха тьогйт, хIаьта цар дог гIоз а доакх.

ХIанзарча вахаро дIадех массаволл сог юкъера образованиа йолаш хилар. Парте а правительства а решенеш тIадеххача тайпара ца безахтоххане декхар кхоачайдыь хила деза 1970-гIа шу хьатIакхочам. Цу хьалкъе вай республике де дезараш кIезига тап. Кенттера терко тIалзийта еза делша за йола деррига берш дешала юкъеозара, цхьаннха а бер дешарнара дIа ца къастийтара халкъа боалама илан кхоачашъйтла. лаихехьарча классашка деша хьайбеяга шерра дегIадоаладара. Ала деза лакхе жел лийца декхарам кхоачашде вай республика школаша чIоагIа къахьеташ хилар. Берриг а цхз овраIьккхаб деша на ухаш пхьаннха а бер ца хилийтора. Цу хьалкъе берий кай - ноаношта юкъе педагогически пропаганда ю, школашка дукхагIа интернаташ ю, духхьала вайналья йийтанта лаьрхIа спецынтернаташ хьедл, школаша гаьна даха берап траиспортана хьатIакхувлийта вIаш кIехьдоах. Всеобуча плановий фонд декка шеръенний, тох билза пайда а эп.

Нагахьа санна хьалкагIа дукхагIа йолча районашка деррица берам дешара юкъеозара план кхоачашъеш хиннасе, хIаз наттахье район мара яп республике ца кхочачи ца ен. (Деша на ухаш тхьаь ийс бер да). На гIулйих дика лоаг Гудермесски, Назрановски, Ножай - Юртовски, Сунженски, Урус - Мартановски районий школашка. Ца дешаш цхьанкха а бер ца хилийтара шоай ниа кхоачар ду цу районий халкъа образование отделаша, школай кулгалхоша, педколлективаша партийни советски организацеша цхьана.

Цига вIашагIа а екха дан болх бен я всеобуча посташ, пионерски, комсомольски, дай-ноаной патрулаш. Цар хадданза тIахьенам доаттабу дешащина.

Цхьабакъда, митта дац массанахь. Деррига берам дешара юкъеозара дешаш дукха терко як цхьацца йолча районашка, митта цхьайолча школашка. Царех я, масала, Ачхой-Мартана, МалгIабика, Советски районаш. Ачхой – Мартана районе укх дешара шера бархIагIча классашка хила безачарех дешаш 80 процент мара бац. Цу района духхьал цхьан, Самашкински юкъерча школе, 1960-61-ча дешара шера цхьоалагIча классашка деша хьайнцалар 345 бер, хIаьча царех укх шера бархIагIча классашка дешаш 79 сог мара вац. Мича бахаб уждал дешархой?

Деша аха ца йоллаше таханарча дийнахьа деша ца ухаш сайца кийтта сог ва МалгIабика района Долакоарча школе. Уж деша ца ухаш совнара бахьан фух хац школа директорна. Болх цу тайпара эедара лелабар бахьан да дешархой шоллагIча шера классе чубусаш мотт тигаш хилар. Ма бахьан долаш бархI классе йистехккхаиза республике цхьакха а сог ца хилийтеп массана а юкъерча образованието валийтен йиш хилац. Уж кхоачамбоацараш махулла сихагIа хIадаха деза педагогически коллективаша.

Дукха да республике, къаьстта юрташка, эрсий мотт во хоаш а оала ца хоаш а дола нохчийн гIалгIайн берош. Царна геттара зала хуа юхьанца деша бальхача хала. Цудухьа царна эрсий мотт Iомабара, эггара хьалха деша волачоа хаиза даргIоатар Iомадара чIоагIа новкъостал деш а школашка вIашагIъехка подготовительни классаш. Уж дешара плана юкъейоагIаш я. Цхьаьаща ваьна меттала тIакхха эрсий меттала ю цу школашка занятеш. Цхьаболча беккха опыт йолча хьехархоша эрсий меттала дIайолаш уж занятеш.

Советски района Хамхеловски, Шолжински района Аллероевски, Ножай Юртовски района Энгеновски школашка еча цу тайпарча занятеша дика хьокханаш гойт. Цхьабакъда, уж занятеш вархI шу дизача берана мара ца ендаь цхай ханага диллача цхьан шера тIехьа доаккх цар юкъе на школа йистейоаккхигга. Цудухьа баьхьаза хургдар уж занятеш бера ахх шу дизача дIайолаборе. Цу хьа къе цхьайола опыт я вай. Ца дош теркалде деза РСФСР-а [redacted] Министерства.

Наьна мотт Iомабара эшаш долча кердача учебникайн программайн проекташ уттеш ба хIана специалисташ хьехархошна цхьана. Цу хьакъе вайна чIоагIа эшар пединститута нохчийн гIалгIайн меттай кафедра, исторе, мотта, литература, экономика Iилма - толама института, писательски общественноста новкъостал. Бакъда из долаш дац. Уж деррига теоретически практически дешаш дувцаргдоза Iилман центр вIашагIъедлача бакъахьа яр республике. Педагогически Iилмай Академе хьаман школай института гIо а ли найна. РСФСР просвещение министерствана хьалхашка массайтаза оттадыд республика цу института филиал хьеллира доп. КПСС ЦК-ан СССР-а Министрий Советен Постановлене чаяххара дешара - хкетама процесс лакхача йоаране хилийтара республика педагогически коллективаита дахаз даргIоацараш хилар белгалдир нох. Умаров ший доклада тIа.

Докладчико бийцар уж декхарам сийлена кхоачашдеш бола дикагIбола хьехархой а цар балха опыт а. Миттa теркам тIаозаш ба РСФСР-а заслуженни хьехархочун, В. И. Ленина орден еннача Грознерча № 20 йолча школе болх беча Пристанко Галина Ивановнай болх. Дика хьахлавеш гойт Ножай - Юртарча юкъерча школа хьехархочо З. Б. Джаватханова, республике цIа хезача хьехархоша Х. А. Умаевас, Е. М. Новиковас, З. Л. Барченхоевас, М. А. Гойтемировa, Л. И. Дударова, В. И. Лопатухинас, Х. А. Ахметова, дуккха кхычар.

Доклада тIа йоккхе моттиг дIалоац республика школашка классал арахьа беча балха дешаш а. Цу балха хьалха сацна а доацаш йоккха терко ю хьехархоша.

Школай берригача балха Iаткъаш да халкъа образование учреждение материальни база эсала хилар. Республике цхьаь цаI юрт яц шерагара шерата деша уха берам дукха дуккагIа ца хулаш. Цунта хьежна дуккагIа яц школаш а. Уж республике шерра - шера керда хьалъю, цхьабакъа уж кхоачам хилац яц. Цхьайолча школашка кхаь смена деш берана. Итт - пхийтта эзар моттига лаьрхIа керда школаш яц республике хIара шера, хIаьта РСФСР-а Госплано уж хьалъе Iахь къоза кIезигагIа хьожалу.

Номер цаI йола проблема а республике педагогически кадраш кхеелгеш цар говзал лакхъедгеш. Кiезига бац республике балх бу хьехархой —12 эзар сог. ХIаьта а уж тоьаш бац. Къаьстта дукхагIа эш тхопа физика, хими, математика, доаьол дехьарча къамий меттан хьехараш. Цун керттера бахьан да РСФСР-а просвещение Министерства укх тIехьарча массо шера дадлай хьакъехь тха заявкаш кхочаш ца яр. Кхыметтел болх бе хьалхожаIьрахь а цкъаза министерства не откреплени а лийя хьа ца болхйташ бут. Уж деррига кхоачамбоацараш дIадаьхача мара лерттIа болх бе торо хургьян школашка.

Доклад йистеньиначул тIехьагIа прениеш хилар. Уж дIайолийир Грознерча № 4 йолча школа юхьанцарча классашка хьехача Нохч - ГIалгIай АССР-а заслуженни хьехархочо В. И. Мешкова.

Ло дийцар шоай школе юхьанцарча классашка хьехарчаи тоах толамаш фу бахьан долаш да. МалагIа чотодаш а балха юкъейоаллаераш. Мишта эца беза дикагIйолча методех пайда.

Цу школа хIара хьехархочо керттера лерхI бера лаьмна гIалат ахы гаьна ца а доалийташ цу сакьате тоалега. Нагахьа санна юххьанка тоа а ца деш ца дуте нох хьехархочуна а бера а тийшаболх хуа. ГаьнагIа не доала халагIа хул на дIаланкха. Цу хьакъе хьокхама ба цу школа хьехархочо А. П. Хаджиаминае болх. Кхыметтел деррига а алапаш на хоача берашна алапех е эIашнгача дешаех дола диктанташ чакхдоах цо. Цар итт - пхийтта минут мара йоацц урока. Цхьабакъда луш бола пайда боккха ба. Цу тайпара дукха дикадар да цу хьехархочун балха системе. Цудухьа юхьанцарча классашка цо хьийха берам шоллагIча классе дешаш долча хана эрсий меттан арифметикан предметех духхьал йцаьаш пхиъана йомаш хул. Цу тайпара дика хьокхамаш гойт хьехархочо А. В. Сердюковас а, кхычар а.

Из деррига а фух аьлча цхьа-дале школашта хьалхашка латта декхараш дика довза а довзаш уж дикха кхоачашдер хилари балха дикагIйолча методех пайда эца хари да.

ХIанзарча заман школана хьалхашка латтача декхарехи хIана а таххаша йолча проблемеши дийцар съезде. Шалa райОНО заведующий нох. Цуроева.

Хилалха даргдоаш гIулакх да къамаш школашка подготовительни классаш вIашагIъехкалга. Цхьабакъда, уж хIана йолча тайпара хила йиш йолаш яц. БархI шу дальча дола бер цу подготовительни классе. Цхьоалагiча классе деша дахадалалехьа бIарчча шу цу классе доаккх беро. Цо, цкъа-дале, бера юкъера школа ший хаиаюхьа йистенкха та ре а хилийтал, шоаллагIа-дале, цхьоалагIча классе деша кхоачам хиллал эрсий мотт ца Iомабарах вачтальалехкена а берий дахьита-ноанонигIа а хе мара пайда а бац. Цудухьа сона а гуха района ерригача педагогически коллективаита а бакъахьа хет бер вархI шу даьарга ца хьехадеш цхь шу малаьллинге а подготовительни классе деша дохийталга. Цар ханата хьежна хувцa еза школьни режим а. Цул совгIа цхьоалагIча классе эрсий меттала берий деша дезалга теркал а деш хувца еза подготовительни школашка еча занятей программаш.

Къамаш школа йола шоллагIа проблема я наьна мотт хьехари цу предметах йола берий знанеши тоьаш бецаш ца хилар. Хоаш да юкъера школа йистельккхаьча найнаьха берашта наьна меттала яздо а деша а кIезига мара ца ховлга. Цун бахьанаш дукхха да, полиграфически хьакъехьа геттара эсала да деррига а учебникаш, эрсий меттала учебникаш вайнаьха меттала дахар мара кхы дац хIама яц, эсала да методически хьакъехьа а. Цу дерриганел совгIа вIалла а йоацаш я тойтара пособеш, кхыметтел тьайлаташ а тIехь, справочни изданеш. Уйла тIа а кхийта кийчдыь орфографе, синтаксиса упражненеш сборникаш дац. ТIаккха вIаштIехьдоалий бераштa лерттIа наьна мотт Iомаде? ХIана республика просвещение министерство ший дош ала декхарийла я кхаь шерарча юххьанцарча школай кордача программай хьакъехьа. Уж кийча шаца курсьа ца болаш ба. Уж кийча ца хилча кхаь шерарча юххьанцарча образование системага тхоай дола вIаштIехьдаргдий хаа тхона.

Берий бешамашка беча кхетам балхах укх тайпара дийцар Грознерски № 1 йолча берий беша заведующе нох. Ноевас: керттерча дакъе берий бешамашка бу кхетама болх дика вIаштIехьбаьккхаб, дале а нийслуш да кхоачамбоацараш а. Кхоачам болаш лерхIа йиш яц хIана берий бешамашка бераш физически кхетам балара гIулакх. Дукхача берий бешамашка бераша техникески тIаьхьенаш лоаттабеш лерий кадраш тоьаш ца хилярах, тоьаш яц физически оборудоваии. ХIана а тIехь къоастадаза да берашта ахкан заналестьа салаIара дош. Берий бешаний доладаьхьа яц дечаш, хIаьта ахкий арендах школьни помещенешка санитарно - гигиенически хьалаш дац.

Кхоачам болаш оттаеньлац берашта эстетически, хрнаствении кхетам балара гIулакх а. Кхоачам болаш яц царна музыка хьехара квалифицированни кадраш. Болаш болчар кхаьйнь ставкех болх беш хилараз шоай балх кхадаш дIабахьа вIаштIехьдалац. ХIаьта уж кадраш музучилище кийчъе йиш йолаш я.

ЛоархIаме кхоачамбоацар да берий бешамашта школашта юкъе айхха бувзам ца хилар а. ХIана ца бувзам сенах латт аьлча, из латт духхьал дешархошта берашта доалам бола гIулакхаш лоаттадарах, хIана а тIехьа бена хьехархой опыт хIа-юха ийра болх, таххац берий бешамашка, школашка беча балха дикадараш, кхоачамбоацарам. Цу гIулакхий уйла а я, дIадаха деза кхоачамбоацарам.

Дешархой коммунистически мировоззрени йолаш хьалкхебара денгара денга лакхлуш бола хьехархочун лоархIам белгалбю ший выступлене тIа КПСС Нохч - ГIалгIай обкома секретара нох. Белова.

Къона тIехьа хьалкхеира хьакъехьа шийна хьалхашка латта безктоккхане декхараш дика дойзa а довзийташ шийн серигга а говзал тIалхейта къахьег хьехархочо дешархой успеваемость лакхъеча, нийслуш йола ерригга халонаш эша а еш.

ШоллагIчеи кхоалагIчеи съездашта юкъерча хана дукхха дикагIа хиннаб школашкара дешара-кхетама болх, чIоагIъенний дешара - материальни база, лакхьенний дешархой успеваемость. ДегIаеший хьехархой профессиональни говзал. Цхьабакъда, дикачунна уллун нийслуш дола кхоачамбоацараш да тахан партийни организацешта хала а долаш дагадоахаш. ХIанзарча вахаро дIабеххача боаране бац юкъараобразовательни школашка беш бола дешара а кхетама а болх. Цхьайолча школашка дешархошта луш йола знанеш лоха я. ТIагIерта къовсам лоаттабац — дешархой цхьан классе шоллагIча шера чубусаргбоацаш. ДуккагIа дешара тIаккуаш хургдолаш хьалкхедац берам. На сецца хувзадеина да аьлга цхьаболча хьехархоша лохача боаране чакхйоах шоай урокаш, школай кулгалхоша цхьаза кхоачашдац шоашта хьалхашка латта чолхане декхараш. ДIа-хьа дац творческа новкъостал. Вурийтта эзар гаргга сог шоллагIча шера чубусараш цу тIа 130 эзар дешархо кхаьннех лакхагIа оценка йоацаш ба. Из да урокашта IоаттIаш йола кийча ца яр бахьан долаш. ТIехьарча хана урокашка а уж йоацача хана а дешархой дисциплина а лохъенний.

Вай республике тоьаш бац хьехархой, къаьстта предметникаш. Нулухьа цIендаь хIаданкха деза кадраш хувцалуча. Дукха дальд укх тIеххьарча хана партийни а советски а органашa хьехархой вахара хьалаш тоалара. Вай республико дахчахьара болх бе тIаьена сог дэзал ца лакха мара юкча декаь со хьина хетадургдоацача хьале вахa Iохоаве деза. Цул хьакъе вайнига эррига а торонаш йолаш я.

Школаш пионерски организаецеи цхьана беча балхах лаьца дийцар съезде ВЛКСМ-а обкома секретара нох. Петрова. Цхьайолча школашка лерттIа долабу ца болх. Масала, царех а Шалински района № 10 йола интернат (директор нох. Дудаев), Карабулакски юкъера школа (директор нох. Фролов), Грозненски № 1 йола школа (директор нох. Захаров), дукха кхычараш. Цхьабакъда, массанахь цхьатоара дац гIулакхаш. Во дел пионерски комсомольски болх Грознерча № 15 йолча интернате, Ачхой-Мартана интернате, кхычахьа а. Из дешархошца бе безаш кхетама балха цхьаьнкха а терко ца бага.

Дувцанза дита йиш яц цхьадола практически дешаш а. Масала, школа йоккхагIйолча пионерважатех лаьца. 384 пионерски вожати ва республика школашка болх беш. Царна юкъе ба шоай болх бовзаш безаш берш. ХIаьта болаш ба духхьал цхьанкахьа болх бе безаш шоаш хиларах школе хьа а бьъхна цхьанкха хIама ца деш ка дIайохийтараш. Уж санна бола вожатеш дукха ба Шалински, Ножай - Юрта, Гудермеса, Наьсарен, кхыйолча а районий школашка. Цу балха юкъе нIаьхха ца хоаш кийсбешо хах вайна эшаш бац. Боккъонца вола вожати политически дегIаенеш кхетама балха методика чIна йовзаш хила веза. Цу тайпара вожатеш лаьрхIа кийчбе бен. Геттара дика хургдар нагахьа санна уж педагогически институте кийчбе.

Во дегIайоагIа дешархой комсомольски организацеш. Дукхацайолча районий школашка укх шера комсомоле цхьаь цаI сог хьалйиннац. Шоал а школа ерригача педагогически коллективашта цхьахиа а тIа бахьан да.

Геттара во да республика ворхI районе пионерий цIенош ца хилар. Царна юкъерча цхьан районе Ведана — пионерий цIен лаьрхIа помещени къоастадь дукха ха я. Бакъда укх дикъ шера цун финансировани яра средствaш къоастае магац республика просвещение министерствана. Цу гIулакха дикка уйла е декхарийла я на.

Хьехархой балха Iалхьнете боккхача лоархIаме да, цар педагогически говзал лакхъяр. Цох дальна къамаьл дир съезда горОНО заведующа нох. Захаровас.

ГорОНО-с боккха теркам тIабоалийт хIара хьехархо теоретически дегIаенна хилийтара. Цу гIулакхо йиш хулийт кхейна а Iилмана а лакхача боаране дешара - кхетама болх дIабахьа. Грозне болх беча 3030 хьехархочох лакхехьара образовани йолаш 2591 сог ва, дукххабараш педагогически институте заочно деша багIа, кхо бIаь сог шерра-шера университете шоай политически педагогически знанеш лакхъеш хул, ши бIаьи ах бIаьи сого хьехархой говзал лакхъеча институте курсаш чакхйоах.

Боккхача лоархIаме я города болх беш йола хьалхарча опыта школаш. Уж города 60 я. Царна юкъе белгала йолча цхьаннех В. И. Ленина орден еллача РСФСР-а заслуженни хьехархочо Пристанко Галина Ивановнас кулгалдеча школах дийцар ший выступлене тIа нох. Захаровас. Дукха а хьехархой ба цу говзача педагогаш Iома а бeь хIана шоаш а хьалхарча опыта школана кулгалдеш барам.

Хьехархой говзал лакхъяра цхьакха форма я опорни школаш. Цар беча пайдах дийцар цо.

ДIахо балаьца нийслуш йола халонаш белгал а яьха уж эшаара наькъаш дийцар нох. Захаровас. Керттердар да шератагара цу массала доала школаши берий бешамаши дуккагIа хулдитеш, хIаьта царга хьежжа горОНО йолхлой аппарат дегIа ца йоагIалгеш. Масала, укх тIеххьарча итт шера шоаза дукхагIа хинай школаши берий бешамаши. Бакъда города халкъа образование болхлой кхоана кIезигагIа хиннаб. Цун бакъьан да, городе хинна райОНО-ш дIаяхар. Цудухьа КПСС Нохч - ГIалгIай обкомага, республика Министрий Советага чIоагIа дех оаха уж дIаяьха халкъа образование районий отделаш юха а вIашагIйоххилга. ТIаккха лерттIа хургба школаши берий бешамаши кулгалдара балх.

Педагогически кадраш ца тоьар бахьан долаш школай балхаца нийслу халонаш дийцар съезда Ведана районисполкома председателa нох. Бачигова. КIезига я школаш 1966 — 1970-ча шерашка хьахье лаьрхIар 320 [illegible] йола кха школеи (Дышне - Ведана) цхьа сборни - щитови цIа мара дац. Цох тхона тоьаш хургбац. ЧIоагIа хало кхоач тхога школашта ремонт еча хIара шера. Школашка а хилац тхона кхоачамболаш гIишлой материалаш. Цу гIулакха хIанзе а уйла е еза просвещение министерства.

Дукха дийцар съезда делегаташа цига къамаьлаш даьчаш. Из деррига а лоархIаме къамаьл дар. Шоай балха дикадар, нийслу халонаш, кхоачамбоацараш, уж дIадахара шоай деха наькъаш а хIаьнцара тIехьа лерхIараш а белгалдир делегаташа къамаьлаш даьчар.

Съезда дакъа лоацаш хилар Къилбаседа - ХIирий, Черсий-Балкарой, Дагестански республикай, Ставропольски крайн, Ростовски областа, Москвера балха хьаший.

Халкъа образование ... дь обрашш [illegible] съезд.

Цул тIеххьагIа республика халкъа образование цхьайолча болхлошта Нохч - ГIалгIай АССР-а школа заслуженни хьехархо цIи [illegible] аларахи халкъа образование болхлошта Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамоташ елараи дола республика Лакхехьарча Совета Президиума Указ Iоадийтар Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара нох. [illegible].

Нохч-ГIалгIай АССР хьехархой III-ча съезда делегаташа республика берригача хьехархошка, халкъа образовано болхлошка, берий дьшка-ноаношка, общественностага дь

КХАЙКАРАЛ

Деза новкъостий!

Езача хана, советски халкъе, Сийлахь - боккхача Октябра исторически новатгьеш итт шу дизар чIоагIа лездеш белгал а дахкха, Коммунистически парте хулгаяла шоай хьинар на кходен ахе шера алам хаала къалхе кхоачашъяри Владимир Ильич Ленин дьча дийтахьа деза 100 шу дизара даза доаггIача тайпара наькъадахри духьа шерра къовсам боаржабальа хина, хилар Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика хьехархой кхоалагIа съезд.

Вай съезд халкъа образование лоархIаме дешаш дийцах, анализ ьй кхуви йоагIача тIехьенна коммунистически кхетам балара дальге республика школаша даьхача толамашта.

Укх дешара шера 12 эзар хьехархочо хьехаш 240 эзар дешархо ва республика школашка дешаш.

Сийлахь-боккхача Ленина васкеташ кхоачам а деш, Коммунистически партен Советски правительствам боарам боацаш чIоагIа теркон йоакхон ю школан хьехархочуна. КПСС Программо парте XXIII-ча съезден исторически декхар оттадаьд—вай мехка массенна а декхар дац тIайожаль юкъера образовани чакхъаккха а советски школа болх дIахо тоабе а. Уж декхараш кхоачашдара КПСС ЦК-ен СССР Министрий Советен «Юкъерча общеобразовательни школа болх дIахо тоабара дьакъьехьарча» шоай сонаш тIа белгалъьй халкъа образовани дегIакхувлара шерра программа, хьахьехад массане а юкъера образовани чакхъаккхара, школера дешара-кхетама ерригга процесс ойлагара деза тоаяра хаьлда малькъаш. Цунна тIеххьа арабальний «Общественни Iилмаш дIахо дегIакхувларах коммунизм хьалъяра дальхе цар лоархIам лакхбарах де лоарий хьахьеххьа» КПСС ЦК-ас бa, юкъарчал доацаш хIара школана боагIаш бола сонаш.

Республике халкъа образование дальча толамий мах беш, съезло уйла тIа ца яхийта йиш яц школе беча дешара-кхетаме балха юкъе кIенхийтта кхоачамбоацараш хилара. Царех керттердараш: хьехача урокий дикал лахь хилар, из бахьан долаш дуккагIа болча дешархой дешар посредственни мара ца хилар; дукхха дешархой шоаллагIча шера чубусаш хилар. ХьалхагIа а санна дукхха а дуккагIа бола дешара тIаьхьабусараш эрсий меттех математикан, дальха хиэч. Дукххача школашка во вIаштIехьдаьккхад истории обществоведени хьехилга. Естественни Iилмаш хьехиига кхоачамболлаш тIакхерзальдах дешархой материалистически Iилма-атеистически мировоззренех кхебара. Дукхача школашка хьехархой балха хIана а кулгал во ду школай директорийи дешара-кхетама балха болча цар заместителийи оаIоагахьера, хIанзо цар педагогически советаш школьникашта дешар хьехари кхетам балараи боккхана творчески анализ еш йола политически органаш а хинна дIаоттахи.

ХIара а дIахьхацц бархI шера дешийтора школьнашахь йола моттигаш, къаьстта а йийIгашна дешийтара дальхе; кхоачамбоалаш уйла тIалхийтад берий дахьита-ноаношта юкъе педагогически пропаганда яра. Цхьаболча хьехархоша йоаххо ца еш лелаку шоай идейно-теоретически профессиональни кхетам лакхбелга.

Республика берригача хьехархошкеи школай болхлошкеи кхайк Нохч-ГIалгIайчен хьехархой кхоалагIа съезд цар шоай деррига низами торонаши партен правительствах хIанзарча эпосе советски школана хьалхашка оттадаь декхараш толаме кхоачашдеча, кхуш йоагIача тIехьенна дешар хьехари кхетам баларец дикал лакхъеча тIаьрзанра уж тIа а хьехаш. «Советий мехка кхоане таханарча октябряташа, пионераша, комсомольцаша на хьалга хьежжа хургья. Цудухьа парти чIоагIа дог тийша я из кхоане башха-дика, хургйолах, вай берашен берий берашен Октябрьски революцие сийлахь-йоккха байрах сийлена дIахо дIахьалхамкхьа кхухьаргхиларах!» — йоахаб Л. И. Брежнева «Социализма сийлахь-йоккхача котъалений новаткъе итт шу» кхача ший доклада тIа. ХIаьта во хьехархочунгара дIадех хIанзарча Iилмин техникан лакхалаш карарзоалга, дувеш тIа эттара хьалхара коммунистически общество хьалъяь лакхара хилалза кргIазачача эккалех дешархой кхебелга. Шоаш дешар хьехалга дешархой лаха идеалаш, коммунистически мораль йоаш, къаьсташхара гIулакхаш сакхетане долаш, халкъе вуннхаш кхьайбаргболаш, социализмайна карагIдаьинараш лоралe кийча болаш, лелазача самалашне, наьха сакхетаи чурчеи самалашкарчеи харцахьарча гIулакхаша вешар хургбоацаш хьалкхебара тордеш хила деза.

Хоаш маххлара, ший деррига керттера декхараш школа кхоачашду дешара процессага гIолла, хIаьта балха цхьанкхе форме хьехархочо хьехарал лоархIамегIа а ен. Цудухьа хьехархой эттара хьалхара декхар—урока дикал ахейно-Iилмай боарам лакхбелга, дешара тIехьабусаш хилар дIадаккхараш берригача дешархошка, вахарцей коммунизм хьалъяра практикацеи айхха бувзам а болаш, дешара дисциплина чIоагIа кхеталийтара лоаттабеча къовсаме педагогически теорехи практикахи творчески пайда нйбелга да. ХIара хьехархочо лакхбе беза урока массе а оагIонгахьера кийча яра, Iомабу а кхетабу а принципаш методаши квалифицированни юкъеххахьара бола ший бехктокхам. Педагогически коллективашка къовсам лоаттабе беза школе хьехара юкъе кустарщинен формализми, дешархой знаней мах бара либерализми лелаарца. Кхоачаме лерхIараш тIа а лостабеш вIаштIехьбахалза баргбац классал арахьареи школал арахьареи болх, пионерски комсомольски организацешта новкъостал лоаттадалза баргдац, шерагIа боаржабалза баргбац дешархошцара физкультурно-спортивни культурно-сердалони болх. Тешабелга, масал кхувлалга, де дезар кхоачашдеш хилар шии болаш хьадехилга цхьан-цхьана долаш хилийтар — школашкарча берригача дешара-кхетама балха керттера хьал хила деза. ХIара школе вIаштIехьбаккха беза лакха педагогически культура йола школа бахьанера къовсам. Хоаш боллаш дикагIа тоае еза дахьита-ноанонпара педагогически пропаганда. ХIара юкъерча [redacted] дахьита-ноанонта йола педагогически знанеи университет хила еза. Дахьита-ноаношцарча берригача балха тIа Iаламдеш хила деза школашеи дахьита-ноаношеи лу кхетам советски педагогика принципаш тIа хулга, берий кхетамца кхедара дезало ю вахаи царна обществени кхетам баларца цхьана тарлургдолча тайпара. А. С. Макаренкос аьлад бер дае-нанас хьехаш бен кхийтта Iац, из кхет даь-наьна вахара тIа мел боаккхача, хIаьта даь-наьна сийлен керттера лерх даьнаьна ийса вахара болли, цар гражданска юхь, цар лелалемар хила йиш я я.

ЧIоагIдалла дардаш институташкара, дешара заведенешкара, предприятешкара, колхозашкара, совхозашкара, культура учрежденешкара, шоай лелаерча обществашкара, Советий исполкомашкара творчески бувзамаш. Школах хила еза дешархой салоIам вIаштIехьбоатар, всеобуч бахьан а берашн кхуви боагIарашн тIахьенн болаш ца хилийта а къовсам лоаттабер.

Республика хьехархой съезда лерхI хIара хьехархо обществена хьалхашкара ший боккха лоархIам бакъбар духьа даим ший марксистско-ленински мировоззрени педагогически квалификаци лакхъеш, школа гIулакх дукхалеш хила, парте политика дуккхача наха юкъе чакхъяхара хьинкъе общественни долаш, ший вахаре хьекхаме долаш, дешархошта а бахача наха а хьалхагIа не общественни сий долаш хилар деза долаш хида доаьлга.

Эрглаш школа тоаь кхоачамъьлургьац, нагахьа санна цун дешара-кхетама болх деррига советски халкъа обшангара хьаштахьа хьалхадоахачеш советски наха беча балха деррига доакъош сийлахь-доккхача кхоачамие лерхIачоа — коммунизм котьаккхара тIа лостадечеи парте политикаша айхха бувзам болаш хургIаламдой мара.

Нохч-ГIалгIай АССР хьехархой кхоалагIа съезд.

И. Пливна дакъ... [illegible] съезда делегаташ; (аьрдехьара аттехьа): М. Г. Юсупов—Наьсарен районе БуровIалхарча юкъерча школа директор, Н. С. Дубовое — Урус - Мартана района Алхазурово ... Грознерча Октябрьски района школа хьехархо, Л. Х. Ахмадова — Урус - Мартана района школа хьехархо, М. М. Картоев — Наьсарен района школа хьехархо, А. Х. Шаипова Сунженски района школа хьехархо, Р. Д. Эльмурзаева—Урус-Мартана района школа хьехархо, М. О. Костоев — МалгIабека № 12 йолча школа хьехархо, Л. А. Лахоева — Грознерча школа хьехархо.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ДОЛЛАР НIАЛХАРДОАНХХАШ ВА ПРЕЗИДЕНТ ДЖОНСОН

Президента Джонсона 1-ча январе хьанхайкадаьд, желка арахьарча платежни баланса дефицит дIаяккхар дукха цхьадела саггота гIулакхаш чакхдаха лаьрхIа ший правительство хилар. Цу гIулакхаша лерхI: 1) кхыча пачхьалкхенашта телача заемашка, субсидешка, тIема гIулакхашка правительства дIаухийта ахча кIезигде; 2) туристски наьхъа американцаш доазол дехьа кIезигагIа ахийта; 3) 1968 шера континентальни Европа мехкашта керда капиталовложенеш дIаухийтига американски компанешта дехка а кхыча пачхьалкхенашка керда капиталовложенеш ярга дIалодар кIезигде а; 4) шоай территореш тIа американски бIунаш латташ долча цхьадолча мехкашкара керда валютни компенсацеш хьехха. Цу тайпара решени тIаоцихга юкъарчал доацаш дувзадениа да 1967 шера американски арахьарча платежни баланса дефицит геттара чIоагIа лакхъаларца. Цхьабакъда, доазол дехьа уха долларш кIезиг ца дича Америка яташ доаца кIоаргагIа дола баьхьад дунен халкъашта юкъерча еррига капиталистически валютана тIаьттача кризисаца дувзадениа да.

ТIом дIабаьнначул тIехьагIа керттерча капиталистически мехкаша вIашагIъеллача дунен халкъашта юкъерча валютни системо аьттув болашагIа долча хьал тIа оттайора Америка. Дунен халкъашта юкъерча наьхашка керттера резервни валюта а хинна дIаэттар доллар. Цунах пайда а эцаш, США башха йоакхо ен ацар шийн арахьарча платежни балансера гIулакхаш вIашттIехьдалара. Нагахьа санна американцаша доазол дехьара хьанйдаьча дерригача товарийн даьча тIулакхийн мах цар доазол дехьа дIакхахьийтача товарийн даьча тIулакхийн наьхаш лакхагIа хилча, сов бола мах США-с массаза а кахьата доллараш дIатоккхар. Цу тайпара, 1967 шерале доазол дехьа — централни банкашкеи частни нахагеи дукха совгIа-эпашагIа доацаш 26 миллиард доллар хила мегаш кахьата доллараш Iаьра. Цу цхьан ханна Америка дошо запасаш кIезигьелар 1967 шера хиннача 22,4 миллиард доллараш 1967 шера 20-ча декабре 12,4 миллиард доллара кхоачийн. США дошо запасаш, цхьан оагIорахьара, кIезигьйлахгеш доазол дехьара кахьата доллараш, боарам боацаш кукхагIа хиларгеш хьежжа доллараш бола тешам, белгтала шех баьлар.

ДIадахача шера ноябрь бетта ангалийски стерлингий фунта девальвацион ерон цунна тIехьа енача «дошо хорш» олаш йолчон чIоагIа кхераменча хьал тIа оттадир доллар. Беррига а коргагIа а баьнна «доллараш бовда» тарлуш хилар, вешта аьлча доллар дошоца хувца бейна болаш хилар теркал ца дича кхы аргйолаш яцар США правительство. Тоьал чIоагIа теркам тIабедаш да, долларах бола тешам американски бIаьхийча наьха шоай бовш хилар а на цар кхалххагIе а дехз дошоца хувцаш хилар а. Американски правительствени экспертанта хетачох, «дошо хорш» енача ноябрьски девешка дикка доккха дакъа лаьцар оттабаьча пахага гIолла, хьалххагIе а оттаьнча швейцарски банкага гIолла Лондонен Парижан биржашка дукха дошув кийцача американцаш. Доллараш бола тешам юхаметтаоттабара цхьа лаьрхIа гIулакхаш чакхдаха да рг ца хилар кхы а шаьрагIа гучадаьлар арахьарча платежни баланса дефицит 1966 шера хиннача шIи ахк миллиард доллараца нийсйнча 1967 шера 4 миллиард гаргга долча доллараш дIакхоачаргхилар декабрьски доацхIамаша хьахьеккхача хана.

Лакхе белгалдаьча гIулакхий коч къосталца арахьарча платежни баланса дефицит 3 миллиард доллараш дIакхоачаш кIезигъе лерхI президента Джонсона. Хетачох, дефицитана лоаттабеча къесаман хьаькьехьара шийн программа укх гаргарча денош ка конгрессага йозхьийтаргйолча послане тIа къаьстагIа хьахьоккхаргья президента. Белгтала хила тарлуш кIама да, конгрессон Уолл-Стрита финансови гIоазарашен вIашон нхьарч кйиначул Iоттараш яьчули тIехьагIа президента предложенеш керттерча даьккъе къабалъелта. хIана аьлча альтернатива а Америка финансови сийле йове тарлуш мел йолча шийн ерригача тIехьаленашца доллара девальвации ела. Цхьабакъда, президента чакхлеха лаьрхIача гIулакхаша дунен валюта лоархIам йолча валюта сийле буйлоахе ерригара бахьанаш дIадоахаргаш аьнна хетара дерригача наьхаш долаш да.

«ВАЛЮТНИ ТIОМ» ЧIОАГIБАЛА ТАРЛУШ ХИЛАР

Дунен халкъашта юкъерча кхетачаш вIашдухьаленашта юкъе кийсьенай дунен валюта проблема. Доллар аьттув болча хьал тIа хилар малхбузеневропейски конкурентани Америца капиталисташ хьаган а агIазбуташ а да. Цар геттара кийса белгалдоах, Америка платежни балансе хронически дефицито Малхбузен Европа промышленность бе йоллара американски капиталисташа новкъостал деш хилар. Укх тIеххьарча шерашка Франце правительства кIезига хIама даьккх американски доллар чуготтадалара духьалара оппозици вIашагIйоллараш чIоагIъяран. Президента де Голла шIаьнха а кхы цIаьнха а шийн дукх доацаш тIаьхьехам бу дунен валюта паччахьал доллараш дIадаккхара а цун метте «законни ахча» — дошув оттадара а. «Вайна хьалхашка пийсадир да, — йоахар де Голла шийн эттара тIеххьарча пресс-конференце, — американцаша вай нхьайолча предприятеша кулг тIадехкаш хилар. Цхьабакъда, вайна хов, дукхачча хьале ца США органически тIех хилар даь а доацаш, цар кхыча мехкашка кхухьача доллара инфляце даь долга. Дикка лоархIаме да, американски платежни баланса дефицита мах укх тIеххьарча бархI шера Малхбузен Европа мехкашка дIаухийтача американски капиталовложенеш маьха нийсса хилар... Хоьш да, уж бокъо йоаш гIулакхаш хоалаве безам болаш Франци хилар... Хила садьат доацаш хIама да, стерлингий фунта мах боабалчен доллара кхераш тIатувсачен мила чIоагIаьча талгIеша... юххера а дешогара сове лоархIаш йола из хувцалургхилара, оабезаме ца хилара, дерригача дунен оамале хилара лаьра тIа латта дунен халкъашта юкъера валютни система юхаметтаоттаяра новкъостал дергхилар».

Кхыча малхбузеневропейски мехкий правительстваша, дошо стандарта юха тIадахарах йола французски изан хьаллоацаш шоаш хиннаеце а, цхьа санна дукхаха а дIахайтадар Вашингтона, США-с шийн платежни балансе «порядок оттае» езаш а доазол дехьа ше доллараш дIаахийтара даьккъе «дисциплина» лелае езаш а хилар. Доазол дехьа дIаухийта доллараш кходе лаьрхIа хилар хьахайкадарца США правительства шийн малхбузеневропейски партнераша укх тайпара къамаьл деш санна хеталойй: ухьала шун хьехамо ахир ма хьаьний сиха, хIаьта хIама хьажалаш шоаш, шун экономена цунах фу хул. Европейски мехкаша, бокъдараьнча, цу сахьате зийра, президента Джонсона чакхдаха лаьрхIа гIулакхаш шоай иргIа йолча оагIонца Малхбузен Европа мехкаша, къаьстта а континентални Европа мехкашта дукхала лерзаль хилар. Уж гIулакхаш хьоккхаламц американски платежни балансера дефицит хьоаль керттера бахьан а хинна латташ ца цхьабакъда, Малхбузен Европе ухе доллараш геттара кIезигдеш долча, доазол дехьа Вьетнаме латтача тIемага дIаухийтача доллараш.

Американски капиталовложенеши туристаша ю расходаши кIезигъйарах шоай мел валюта йоар-хьогI ахаш лоархIаш ба хIама Лондоне, Париже, Бонне, Риме. Хетаргахьа, цу статьяшта эттара дукхагIа зенаш хурга Франценеи Италенеи. Малхбузен Германена эттара дукхагIа хувш дола зенаш цун территоре тIа латта американски бIунаш лелалара тем доллараш кIезигдарца дувзадениа хургда. Уж бIунаш лелалара Америко дIаухийта рукъа юхаметтаоттадеш йола «валютни компенсационни платежаш» оалаш ярш алсамйоахилга Боннагара хьалеха безам болаш я США правительство. Кхыча мехкий газеташа деча хоамех, нарна юха йов лургдолаш долча «валютни тIемерча» гIулакхий уйла ене а уж кийчдеш а ба европейски столицашка. Вашингтоне чакхдаха оттадаь чрезвычайни гIулакхаш де Голла «гнилача валютни политико» ше лерхIачох оттара хьалхардир — Малхбузен Европе дIаухийта американски капиталъни вложенеш дукхагIа хулга сецадар хьоачашхьара дола тешал санна лоархI «Насьон» яхача деголлевски газето. Европейски газеташ тIахьех газето Франце президента кийчъяь «финансови стратеги чакхъяккха вIашагIкхетара».

Ерригача белгалоллашка хьежача «валютни тIемо» 1968 шера шийн лерзаргья капиталистически мехкашта юкъерча гIулакхашка.

КЪУЛБЕХЬЕНАФРИКАНСКИ РАСИСТАША УНЗАРЙОАХ АНГЛИ

Гера хьадеча английски фабрикташа дукха ха йоацаш Вальсона правительствагара хьадийхар юха а Къулбехьен-Африкански Республике гераш тIема кхоачашин кхахьийта белабала шоашта мукъа лурга. Къулбехьенафрикански расисташа гера доххилга кхерамален совета решенех 1964 шера шоне декхалаш йолча хана хьашт чеда а английски гера кхухьийтар ЮАР-е, керттерча даьккъе цу герашна кийчдаь цар къулбехьенафрикански эскари полицин. Цига иа гера лоаттадарах торгта пайдаш деш хиннача гераз магнаташа цу цхьан ханна кIезига новкъостал дацар нийо хьаллоаттаеш йоли ЮАР-ера расови дискриминаце режим чIоагIъяра. Гера доххара никъ боастилга дIадехача хана английски тIема промышленникаша уттадаь бахьан дар хIанз Англи халача экономически финансовни хьал тIа хилар. Цар йоахар, ЮАР-е юха а гера кхахьийта доладаро шера 300 миллионага кхаччалца доллараш дахьаргдар Англена.

Из дош къувсаш бокъоаца дола политически дуIа хьайра Англе, лейбористски парте барт агIабергбола кхераш тIа а тоссаш. Расисташ бартацарча геамала талгIц дIакхалчар ЮАР-а дIахо милитаризаци ярах шоаш кхычарех тийша хIама доацаш хилара бола кхераш болга хоьш дахча шоай лоIамерча африкански мехкашка. ЮАР-ага гера доххаро бийхна никъ шулуха хIане укх сахьата хьа на боасташ бита лаьрхIар. Цхьабакъда, из проблема тIане цIаьнха а дей повестка тIа отташ я.

Вальсона правительства дьуа решенех сакхийна къулбехьенафрикански расисташ кхераш тIатесса болабенаб. ЮАР-а премьер-министра Фостера кердача шера послание тIа хьахайкадаьд, гера доккха ца туташ Англи сацарца дувзадениа Къулбехьен-Африкански Республика бехан ба Саймонстаунерча форда базах пайда английски тIема кемашта бокъо лун йола соглашени хувца. Из йоккха база къулбехьерча оагIорахьа африкански континент кхоачалучча ул. Кемаш тоалу доаш а болаш йолча база лоархIам укх тIеххьарча зама дикка лакхбелаб Англена.

«Таймс» яхача газето яьду, «шоне Суэцки канал дIакъоалар бахьан доацаш Саймонтаунах тIа-тIа дукхагIа пайда эца безаш хул английски тIема-форда низаш Гаргарчен гаьнарчен Малхбоалене ухача а цигара юхадоагIача а кемашта гIулакх дара». Аьха 1967 шера шоалагIча ах шера цу базах пайда ийцар 30 соагIча английски тIеча кемо. Цхьахьа, болгаддаьхх «Дейли экспресс» «Англенен ЮАР-ан юкъе гераш хьакъехьа барт барах долча деша керттерча фактор ма! я «Саймонтаунски база».

Саймонтаунски база хьашт я ннтта зовацена промежуточни пунктий а тIема кемашта Индийски океала зонерча гIайрен тIа Iалашон базай сеташ яха хIама йолалуш йолча вIашагIкхийттача Штаташта а. Вашингтонера деча хоамех, Саймонстаунерча стратегически лоархIамеча тIема-форда базе бодача паргIатачу маькьях харгдий-тьогI американски английски [illegible] я вIашагIкхийтта Штаташ. Саймонстаун Англен США-н милитаристски гIоазарешта бокхача лоархIаме хилараш пайда а эцаш, кхераш тIатессара наьхьаца юха шийта гера докха доладайта гIерт ЮАР-а правительство.

И. БЕГЛОВ.
В. КУЗНЕЦОВ.
(ТАСС).

АСУАНСКИ ПЛОТИНА ХЬАЛЪЕ ЙОЛАЕННА 8 ШУ ДИЗАРГА

Саад-Ааль-Али—континента керттера гIирс

Къаьнарча города Асуана юхе 1960 шера 9-ча январе доли а эккийтарца хьалъе йолайир лакха Асуански плотина — дунен тIа эттара доккхагIа долча гидроэлектроэнергетически гIирсех цаI. БархI шу даьннад, Нила наькхана бердашта юкъе хьалъеттай дерриге баххам чакхдаьнначул тIехьагIа 40 миллион гарга кубометр объем а йолаш, Хеопса 17 пирамида ниесса хургйолаш йоккха плотина. Плотинана лакха хьалъеш латт Африке эттара йоккхагIа йола гидроэлектростанци. Цо хIанзе а тел 900 километр Малхачен 500 эзар вольт напряжени йолчен зиле чу гIолла Каире а Лоххерча Египета кхыча районашка а йоаш йола промышленни ток. Саад-Ааль-Али — нитта оал Iарбаша Асуански гидроэнергетически комплексах — советско-арабски доттагIаллац сийлахьйоккхача монументах Советски Союзо дегIаухача мехкашта вошаз тIехточа новкъостала къаьгагIчарех болча цхьан хьондамахи.

СУРТА ТIА: Асуански ГЭС хьалъеча.

А. [illegible] сурт
ТАСС фотохроника.

ДЕПУТАТА ХЬАЛХЛЕНЦА

Кирова цIерагIча колхоза ферме дукххаха хиран со. Цигарча тхьаь пхийтта доярках кIаьнга йз сона ца бовзйраш. Царех дуккхагIчарна дагардар дувцаш къамьал дича гучалоал шоай новкъостах, Российски Федераце парламента депутатах Рыбалко Марих уж доккхадеш хилар. Ферма доярках пхьаькха а ац зоалшта эшшача хана цунгара новкъостал ца дехаш.

Марияй къахьегама никъ дукхача кхыча дояркай бар санна боаназ аттагIа хиннаб ала йиш яц. Шийн кхойтта шу даьннача уйна бригаде балха яхар из. Белал кхаба нанна новкъостал де дезар. Нанас-м цIаккха алацар шиъ зIахнгача йиIигага «Сона хала я», аьле. Из нанас шийн кер чу лелаюре, хIаьта а йиIиг цунах сакхеташ яр. По них телаш хинна хугбар йиIига боккхийчарна нийсса норма кхоачашъе.

Мария Александровна шурайтоварни ферме дояркалла балха яхар а ши-шерIа нийсденна гIулакх дацар. Денгара дента шерлуш латтача фермана болх бе нах эшар. Хабараш дувцар доярками тIалаттар хала дукъ да, доахангара йоакхха шура кIеанга я ехаш. Балхоза правлени а ментсом а шоай хурлаь цIаьхха нийсбенна нах ферме балха ца бахийта гIертар. Кхраьнка хилача февча вота хьала тIа йоага хоаша юрта бахача дукхагIчарна. Цу ханна колхоза председатела уIа а яха дийхар Мария Александровнас: «Аз дех теша — дояркалла болх бе безам ба са».

Цох тийшар колхоза хулгалхой, хIаьта гIалав а балаиар. ХIана кхойтта шу даьннад цо ферме болх бу. Яла шу гарга ка я из йоккхагIа йола доярка йола, цуй группе вархI доярка я. Дукха хIадувца лезан Марияй цар де лезараш, дояркаша корпус цIенъеча, доахания доаьар дуллача массанахьа цхьана ба уж, барттайна цхьа лезал санна.

ДIалахача шера аьхкия халахетар хилар доаркашта — цхьан а хинна больныне Iейжар доярка Полушкина Лидия. Цул тIехьагIа цо бутт цIагIа а баьккхар цо. Цхьа дIалахийтацар доаркана шоай новкъоста тIаьхха ца болхаш. БIарг дахха сага вонаш дисандар Лидиас лелабь доахаш а. Цун группанара доахан ерригача коллективе деттар. ХIаьта шоайчарначул вогIа а дамар цар гIулакх. Кест-кеста уйахо йолча йоадар Мария а, цуна фермера керлазараш дувцар, хоача къамаьлашца цун са шерча дохар, хIаьта массаза а хоьш бора Марияс Лидийга, цун группера доахан шура кхаргга дилачна, хьалха санна шоллагIча метте хиларах.

ШоллагIа моттиг Полушкинайга, хIаьта пхьоалагIъар укх тIеххьарча пхьь шера Марийга а. ДIалаха шу чакхдоалаш ше лелача доахах хIарачегара 4 эзар гаргга килограмм шура яьккхар цо. Ферма доаркашта юкъе хьалхалаттарал севгIа, Нохч-ГIалгIай республике а ал дочча дукхагIа шура яьккха доярка. ХIара Iаттагара планах севгIа 1300 килограмм шура яьккхай цо.

Торошаша а хьожаш шоай шийн социалистически декхараш хийдар Марияс дIалахача шера. Шу хIадоаллуш доги декхадар цо хIара Iаттагара 3 эзар килограмм шура яккха. Дукха ца дIаьлехьа, даьхача къахьегама толамех правительствени орден, «Знак почета», елар цунна. Цул тIехьа РСФСР-а Лакхехьарча Совета, юрта Совета депутаталла хержар из. Цунна хоара цийна дениа совгIат даьхача толамохи, цул тIехьагIа долча анаиан дениа долга. Цитта уйлаш яьча Мария Александровнас аьлар:

— Аз къоасам лоаттабергIа шу чакхдоалаш хIара Iаттагара 3500 килограмм шура яккхара.

— Дукха хургйий-те, уйла е, вхь хург ма дий хьона дена дош кхоачаш ца дойи, — йоахар дояркаша.

— Дукха яц, хьаал шура йоаккхаргья аз, — ше лезар хьалхаттача дезача доярка, — хIаьта хIане уйла ерга вай еррагача корпусерча доахаргара шиъ шура йоаккхаргья хьожаш.

Дика болх бе я корпусера доярка Хашиева Лида а. Цхьабакъда цIаккха шийн толамех дувцаш цо, сабаре а. Эттара хьанха цо хьалхьар Марияс бах тIахьехаш:

— Планах хIара Iаттагара 2200 килограмм шура яккха езай а со, хIаьта тIалийнача социалистически декхарех хIара Iаттагара йоакхха шура 2500 килограммага дIакхачийта езаш а я. ХIанз аз кхы а бехктокхамегIа дош ду, Iаттагара 2800 килограмм яккха.

ТIаьхха кхьаьнна де бахар кхыбоха доаркаш а царех. ХIаране деча къамаьлах хоаргь, уж цхьаккха а тIеьлайнсе безам боацаш йоага. Дояркана лаьрхIар корпуса хIаза Iаттагара юкъера лаьрхIача 2500 килограмм шура яккха.

ТIеххьарча шерашка шурий-товарни ферма коллективо шоаш тIаийна декхараш. Ерригача корпуса хIара Iаттагара дукха хIама ца вонаш 3100 килограмм шура яьккхай, планах йоагIар 2230 килограмм мара йоацача. ХIара Iаттагара шура яккхарга дилача корпуса доаркашта юкъе шоллагIа моттиг лаьцхар Полушкина Лидия, шоаш дения дош толамца кхоачашдир доаркаш Л. Хамиевас, Л. Воронхас, М. Хасиевас, [illegible]

Чакхдаьнцал юбилейни шу. ХIана Мария Александровна Рыбалко кулгалдеча бригада социалистически ахь йоаракъа В. И. Ленин вах 100 шу дизара дехача хьокхамашка махьабахара, пятилетка план дий шера кхоачашъяра. ДIалахача боахаш шера бригада членаша шоай корпусерча шура 106700 килограмм я.

[illegible]
Сунженски района «[illegible]» [illegible]

ГОРЬКИЙ. Горьковски автомобильни заводе арахийнай «ГАЗ-24» яхача легковой автомашиний эттара хьалхара промышленни парти. Керлача автомобиля цIи хьалхагIа ше хинар ю — «Волга», цхьабакъда, паргIатагIа хиларца белгалйоал из шийн хьалхарчул. Керда «Волга» кхуц долаш, хьалхагIарчул 70 миллиметр лоацагIен 140 миллиметр лохагIен я. ПаргIатта ялх саг ховлу цу чу. Бабина чу йоайза я, вентиляторашца цхьан борамагIа чугIоала кхестаю йовхал. Керлача «Йолга» мотор 98 говра низ болаш ба. Ше латтачара хIаййккхача 22 секунд яьллехьа 100 километр сихьала могаш я машина. БIаь километр никъ беш хилча 10 — 13 литр бензин доагалу. Теркам къаьстта тIаоза а тормазной система. Башха шийна хале а ца ен водителага геттара сиха юхасоцалургья машина. Цхьан ханах болх беш а хьалхашкахьарен тIехьашкахьарен тормозаш, йоайла дикагIа юнаенна хургйолча тайпара вIашагIъехкай уж. Тагашта даьтта хьокх 50.000 километр никъ баьчул тIехьагIа, хIаьта къаьнача образах йолчоа—хIара 2—3 эзар километр никъ баьчул тIехьагIа. Иш скорость я машина. Хьалхашкахьарен тIехьашкахьарен сиденеш юхлехкаш я. Капитальни ремонт ца ен 250.000 эзар километр никъ бе лаьрхIа я керда «Волга».

1968 шера керда «Волга» серийно арахеца йолалургья Горьковски автозавод.

Сурта тIа: керда «Волга».
В. Войтенко сурт.
ТАСС фотохроника.

Шаьрача арара мехкдаьтта промысел

ОРЕНБУРГ, 4 январь (ТАСС корр.). Сорочински хьаьнча кердача промысла мехкдаьттахошта эттара хьалхара эзарнаш тоннаш мехкдаьтта кхайн тахан Никольски мехкдаьтта тIоанашкара. Уккхаза лаьттан четаш тоххарахь доал де эксплуатационни [illegible] дIадоккхай дукхха мехкдаьтта тела пхийтта скважина.

Кердача промысла коллективашта тIадилла Родински мехкдаьтта тIоанашкара мехкдаьтта доахилга а. Лаьттанна кIалкарча цу йиш гехза чу доаал 100 миллион тонн гаргга доагор. ХIаьта Сорочински экспедице мехкдаьтта лохараша цу юххера хьагучабалаьккхай дукхха мехкдаьтта доаллий Махаховски тIоа а.

Цу тайпара, Оренбуржье кердаш чIоагIа перспективни мехкдаьтта район а хинна дIаоттаьа латт Сорочинск.

ЭКСТРА-КЛАССА БЕДАЛ

РУДНЫЙ, 4 январь. (ТАСС). Соколовско - Сарбайски горно-обогатительни комбината окомкование фабрико тахан эттара хьалхара продукци енияй юкхъе дехя хьалаьохIача наххагIа йолча машинов. Цун низ шера выкарудни окатышаш воркI эзар тонн гаргга хьае могаш ба. Из а эттара лакхагIча класса бедал. БоккхагIа бола боал миссел йолча бурмагех 62 процент совгIа аьлик доал. Уж шитъе а уйийташ диххагIен сихагIен лоалаеду болат дошени шен ха чу.

ВIашагIъелла йоалаш хатт цхьаьнха обжиговн машина а. Комбината обогатителаша укх шера хьаергья вих миллион совгIа ьынкарудни окатышаш—дIадахача шерарчул цхьа миллиони ах миллиони тонн дукхагIа. Пятилетки чакхйоалаче хана фабрике болх беш хургье шийтта обжиговн агрегат. Цу ерригане а иза шера бархIа ахк миллион тонн кIеза ю аьнка йола окатышаш хьае могаш хургба.

ЛАЙВО ЕСАРАЛЛА БIАЬ САХЬАТ

Креста заливерча пхьан автобазера къилбаселенгахьа кха аьнна арахьнай «уральцийн» «зилийн» автоколонна. Цар никъ лоамашта тIагIолла тIех а боалаш, Шмидта мысе, «Ленинградскийн» «Полярныйн» яхача заполярни приискашкахьа болаш бар. Автомашиний кузовашкеи прицепашкеи — гIишлой материалаши къилбаседехьарча горнякашта оборудовании.

Кхьметтел цу моттигашка а ваггахьа яра ца хулача тайпара чIоагIа хиннача дарха тIаийсеннай колонна «Культинин» Шмидта мысан юкъе кхаьчIна хана. ЦIаьхха баьхийраай. Ле хIана а доацаш лайна юкъе йисай 12 машин, йиъ автомашина Культиновера 70 километр ярра гаьна эла кхийкадац, вож бархI цигара бIаь итт километр гаьна хьинача «иллийсай» кхьметтел шоашта тIакхаьчар эттара гаргагIарча диспетчерски пункте дIахайта а ца кхувш.

30 градус йолча шелалах «дIа а кхийтта», наьха кьоначал ваггахье гIертар шеь дени пхе бусе хьоккаш заьтта дара. Цхьабакъда, къаьнарча къилбаседахоша Горинский Михаила, Алехин Сергея, цар новкъостаща айххийта дIакъайлаб мухь, кабинаш чIоагIагIа йоахьйай. Хьокхаш латта дара, юххера а, «кIаьдъеначча» хана автоколонна лаха арабаьннаб спасателаш. Шмидта мысера колоннана тIаьхача аьнна арабьлар доагор чудола бензовози продуктами тIайола вездеходи. Хьийкхача лайво отталаьча дуьнашта юкъе гIолла чакхъивлаш йолхар бульдозерашии вездеходи. Царна тIехье йоаар продовольстви а шоферашта мел эша хIамаш а тIайола машина.

Дукха ха кIелехьа корабир «чукотски робинзонаш». Цуккха машинаш, цу даькъе колоннана хиина технически новкъостала машина а, кабинай тховнаш а тIехьа кхайлаьльлар хьийкхача лайво. Уж хьакIалхарйоахаш деш дола балхаш кийса а бартаца а чакхдьлар. Лайво есар даьча еррагача машинашна цу дийкахье а Шмидта мысе дIакхоачадир мухьаш, хIаьта цул тIехьагIа наьрна юхакхьачар уж базе.

Федор РЕДЛИХ,
АПН корреспондент.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIолла Грозни лоацаш йовчаш а йоацаш, хувцалуш морхаш хургья, малхбоалехьара цхьаза гIоьлхьа, тIаьхха чIоагIа мух хьокхаргба, температуре республике гIолла 0 градусагара 5 градусага шелчаш, Грозне 1—3 градус шелча а йолаш хургья.

10 январе республике гIолла цхьайолча хьанашка дегIа а уаш лаъ доаргда, цхьанаценахьа лаьгIа дарц хьокхаргда, вони хургда, къилбаселе - малхбузехьара цхьаза гIоьлхь, тIаьхха чIоагIа мух хьокхаргба, температуре байнача 1—6 градус шелча а йолаш, дийнахьа 2 градус йовхча а шелча хургья.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-90; редактора зам.—3-30-11; белгалдаьна секретара—3-34-38; партийни вахарех, культуран, промышленностен отделий—3-42-30; юрта бахамен отделий—3-42-28.
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-30; зам. редактора—3-30-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства и писем — 3-42-28.
«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революци проспект, 7/84.
Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.
СФ04006. Заказ № 95.

«ПаргIатача» дунен оамалаш

Укх денношка Нью-Йорка лаьхаш хин, газа, электричества гIулакхашта вола городской комиссар Джеймс Маркус. Цунца цхьака лаьхаш массехк саг кхы а. Бахьан: кхааш ийдар, Нью-Йорка мэра кхоачарагIа волча помощникех доттагIчон кхааш ийдаьд мафе тхьамадагара — Антонио Кораллогара. Хетачох, уж кхааш 40 эзар долларга дIакхаьча а «Кораллона» аьттув бола миллион доллара маьха контракт оттаеш гIулакх дарах Маркуса ийца а дар.

ХIаьта а газеташа сатеду. ГIотта а санна аьа из дош? Кхы цхьа тамашийна хIама гучаьйнна моттиг мичай укхаза? Нью-Йорка доал дара дерригa истори — из кхааш ийдела да. ХьадагайохарГья вай шоашкъалагIа шераш чаккдоалаш лаьтта ха. Пожарни гIулакхашта волча городской комиссара заместитель кхаах вьтва. Цхьа моллагIа дола кхааш да уж! Лоадамбоаца 40 эзар долларг а доацаш, ах миллион доллар! Дошна юкъемахьа Нью-Йорка мэр О'Двайер. Отставке ваха ийзар цул. ХIаьта а, цигача хьожавиь из... Мексике США посолалла...

«Хьадагалоахал оцо тхьаь иттлагIа шераш, — яаду «Нью-Йорк таймс» яхача газето, — цу хана кхааш ийделта хилар тамаш йолаш дола хIама а доацаш, даим долаш хинна хIама дар нью-йоркски муниципалитете».

Дерригa халахетараш-м дийна а варгдацар. Кхааш ийдарах гучабьхача гIулакхаш тIарча наьха кхелаш бе-бе нийсьеннай. ЦоI, «Нью-Йорк таймсо» яхачох, дабахта велхав. ШоалагIвар шортта дее-мала а доаш доазол декъа вах. КхоалагIчох конгрессмен хиннав.

Бокхьалдир аьлча, со дукхача хана денз аьннав кхааш ийдарца дувзаденнача укхазарча халахетарашка. ХIаьта, хетаргахьа, ер заметка язъе а оттаргдацар, нагахьа санна белгалдоалаш дола цхьа зIамигса хIама нийсленнадецаре. ГIулакх нийтал аьлча, Джеймс Маркус даьдача цу дийкаьхьа — делкъел тIехьагIа сахьт даьнна хала мегаш йолча хана, — хоккеях лаьца кхлеш бола американски журналисташ обед даа «Леон» яхача ресторане вIашагIкхийттабар США къаман хоккейни лига кулгалхоех цхьанне Эмиль Френсиса деча къамаьлага ладувгIа аьнна.

Мистера Френсиса журналисташта дийцар, кадрашцара гIулакх геттара во лаьтт лаьте, яхаш. ХIаьта цо проблеме къоастаяра лига кулгалхоша лаьрхIад мафе тхьамада Антонио Кораллос юкъеьккха хинна метод юкъеяккха — кхааш теха.

Хьанна?

Дунен тIа эттара чIоагIагIа йолча командашка лоезараша.

Шо шу хьаххагIа чехословацка хоккеистий сборяц США гIолла турне еш яр. Централни нападающена Неоманскена тоьал дукха ахча дала хIама Хот-Спрингс вахийтавар мистера Френсиса помощник. Цунах США-ра политически убежище еха а хIаьта литта цуна дувзаденна къамаьл хоккейни лига команде лоеза а везаш вар спортсмен. Цхьабакъда, цунах цхьаккха хIама а ца хулаш кхаавера Френсиса помощник. Цул тIехьагIа шиъа шу даьннача гIолла Канаде юха а Недомански тIалаьтав Френсиса помощники эмигрантех бола чех-предатели. ТIаьхха — юха а къьагIдикар алланаш. Обеда Френсиса дийцар, лига кулгалхоша кхааш дора социалистически мехкашкарча кхыча спортсменашта а, цхьабакъда, цунах цхьаккха хIама хиннадац яхаш.

Ер статья еIшарашта, гучоI, хета хургха, полиции хьачуьлларца а Эмиль Френсиси дуламера гIулакхаш леладен бола лига беррига кулгалхойи дуцарца а обед юкъагIдаьннад аьнна. Из аьттехьа а лац. ХIана дувцга машар тIехьех доттагIал тIехьех чакхдаьлар.

Гучох, муниципалитетера лои ньоастадеш хиина хургйолаш яр полиции. Массанахьа а кхаьча яра мичай из-м белгталаI «Кхааш телара гIулакха сотохаш хила дезаI» аьнна газеташ баьча тIахьехано юхатеха хила а мегар.

Генрих БОРОВИК,
АПН корреспондент.

Нью-Йорк, декабрь.
(Телефонаца).